

Oplegvel

1.	Onderwerp	Van Energieakkoord Holland Rijnland naar een RES		
2.	Rol van het samenwerkingsorgaan Holland Rijnland	Platformtaak volgens Dagelijks Bestuur		
3.	Regionaal belang	Elke (energie)regio in Nederland is – na vaststelling van het Klimaatakkoord – verplicht een Regionale Energiestrategie (RES) vast te stellen. In Holland Rijnland betekent dit een opvolger van het Regionaal Energieakkoord Holland Rijnland uit 2017		
4.	Behandelschema:	Datum: Informerend	Datum: Adviserend	Datum: Besluitvormend
	DB Colleges PHO Energie PHO Bestuur & Middelen DB Gemeenteraad DB AB Gemeenteraad	22 mei 2019	25 september 2019	30 oktober 2019 Na 30 oktober 2019
5.	Advies PHO	Vrijgave notitie – na aanpassing op onderdelen – voor bespreking in AB en de raden, via de wethouders Energie.		
6.	Reden afwijking eerdere besluitvorming en wijze afwijken	n.v.t.		
7.	Essentie van het voorstel	In de notitie staat de aanpak beschreven om te komen van het Regionaal Energieakkoord naar een Regionale Energiestrategie.		
8.	Inspraak	Nee		
9.	Financiële gevolgen	Geen; er volgt een rijksbudget en die wordt via het Gemeentefonds uitgekeerd aan de gemeente Alphen aan den Rijn en vervolgens toegevoegd aan de begroting van Holland Rijnland voor de jaren 2019, 2020 en 2021. Daarnaast zullen de gemeenten voor de implementatie van de RES straks investeringsbudget moeten gaan reserveren.		
10.	Bestaand Kader	Klimaatakkoord Regionaal Energieakkoord Holland Rijnland		
11.	Lokale context			

Adviesnota AB

Vergadering: Algemeen Bestuur
Datum: 30 oktober 2019
Kenmerk: ADV-19-01248

Onderwerp:

Van Energieakkoord Holland Rijnland naar een RES

Beslispunten:

1. Kennisnemen van de notitie met daarin het voorstel hoe te komen van een Regionaal Energieakkoord Holland Rijnland naar een RES

Inleiding:

Nederland is opgedeeld in 30 energieregio's of RES-regio's. Elk van deze regio's heeft de taak om een Regionale Energiestrategie (RES) op te stellen. Het maken van een RES is een van de maatregelen die volgen uit het Klimaatakkoord, dat op 28 juni 2019 door het kabinet is gepubliceerd. Het is de Nederlandse uitwerking van de internationale klimaatafspraken van Parijs (2015).

De RES is een document waarin tot 2030 (met een doorkijk naar 2050) de opgaven voor duurzame elektriciteit opwek en de opgaven voor de gebouwde omgeving (energiebesparing en warmte) zijn uitgewerkt. Duurzame mobiliteit, landgebruik of landbouw kunnen ook opgenomen worden, maar zijn niet verplicht. Binnen de regio's werken de gemeente, provincie en het waterschap samen met stakeholders om te komen tot een RES.

In Holland Rijnland werken we reeds gezamenlijk aan de uitvoering van het Regionale Energieakkoord uit 2017. Als vooruitstrevende regio met een eigen ambitie is Holland Rijnland bezig om een energieneutrale regio te worden. Het verder uitwerken en invullen van deze ambitie vraagt om focus en samenhang in de activiteiten.

Alle gemeentes in Nederland zijn onderdeel van een RES-regio. Holland Rijnland is ook een RES-regio. De bijdrage vanuit het Nationale Programma RES (NP RES) kan de komende twee en half jaar een relevante jaarlijkse bijdrage aan kennis, inspiratie en (proces)middelen vormen voor de verdere ontwikkeling van onze RES. Voorwaarde daarbij is dat de regio een RES maakt en oplevert, geënt op de hiervoor ontwikkelde handreiking RES van het NP RES. Op basis van de handreiking blijkt dat het huidige Energieakkoord op onderdelen aanvulling vraagt om als volwaardige RES gezien te kunnen worden. Hierbij kan door slim inrichten en prioriteren van werkzaamheden dit gat deels gedicht worden.

Het landelijke Klimaatakkoord is reeds onderschreven door het Rijk. De partners IPO, UvW en VNG leggen het akkoord nog voor aan hun achterban. Voor de VNG gebeurt dat in een buitengewone vergadering van de VNG op 29 november 2019.

In bijgaande notitie wordt het proces beschreven om tot een RES te komen. Deze notitie staat ook op de website www.wijzijnnon.nl van het Energieakkoord Holland Rijnland en

wordt door de bestuurders naar hun raden, staten, Verenigde Vergadering en Algemeen Bestuur verstuurd.

Beoogd effect:

Holland Rijnland wil in 2050 een energieneutrale regio zijn. Daarmee geeft de regio invulling aan nationale en internationale doelstellingen op het gebied van klimaat en energie. In 2050 moet het energieverbruik binnen de regio volledig worden gedekt door energie uit duurzame energiebronnen of restbronnen. Daarvan komt minstens 80% uit onze eigen regio. De resterende 20% vullen we in door bijvoorbeeld restwarmte of geothermie uit de nabijheid van onze regio. Ook zetten we in op 30% energiebesparing ten opzichte van ons huidige energiegebruik.

In het Energieakkoord, en straks in de RES, staan de ambities verwoord op het gebied van energie.

Argumenten:

1.1 De notitie beschrijft onze regionale aanpak om te komen tot een RES

Nadat we twee jaar geleden een Regionaal Energieakkoord hadden gesloten met elkaar werden de contouren van het Klimaatakkoord zichtbaar en daarmee ook de noodzaak om voor elke regio een RES te ontwikkelen. Maar wat moesten wij daarmee? Die hadden we toch immers al? De afgelopen periode hebben we ons enerzijds gericht op de uitwerking en uitvoering van het Regionaal Energieakkoord en anderzijds goed gekeken naar de ontwikkeling in Nederland. Bijgaande notitie is de resultante van het verenigen van beide sporen tot een eigen, regionale aanpak.

Kanttekeningen/risico's:

Bij het thema energie gaan we gaan we gezamenlijk een proces in om te komen tot een RES. Dat gaat veel discussie opleveren over ambities, uitvoerbaarheid, draagvlak e.d. Er zijn vele risico's te benoemen. Tegelijkertijd biedt het ook veel kansen in de zin van een klimaatneutrale toekomst, een betere gezondheid en veel kansen voor een groene, regionale economie. Belangrijk is dat alle partners zich kunnen vinden in de uitgangspunten die we aan de voorkant met elkaar opstellen.

Financiën:

Dit voorstel heeft geen directe financiële consequenties. Er volgt nog een rijksbudget van 1,2 miljoen euro voor onze regio, ten behoeve van het opstellen van de RES. Deze doeluitkering wordt via het Gemeentefonds uitgekeerd aan de gemeente Alphen aan den Rijn en vervolgens toegevoegd aan de begroting van Holland Rijnland voor de jaren 2019, 2020 en 2021. Daarnaast zullen de gemeenten voor de implementatie van de RES en voor de lokale ambities op energie, straks investeringsbudget moeten gaan reserveren.

Planning:

De voorbereidingen voor de RS Holland Rijnland zijn reeds enkele jaren geleden gestart met de totstandkoming van het Regionaal Energieakkoord. Nadat helder was dat elke regio een RES moest ontwikkelen is in onze regio het traject gestart dat moet leiden tot een concept RES in juni 2020 (besluitvorming vanaf maart 2020) en een definitieve RES in 2021 (besluitvorming vanaf maart 2021).

Bijgaande notitie wordt de komende periode toegestuurd naar de
volksvertegenwoordigers van alle 17 de partners van het Energieakkoord Holland
Rijnland.

Evaluatie:

Het proces om te komen tot een RES zal na het uitkomen van de definitieve RES worden
geëvalueerd. Verantwoording over de bestedingen zal tussentijds plaats vinden.

Bijlagen:

1. Notitie 'Van Regionaal Energieakkoord Holland Rijnland naar Regionale
Energiesstrategie (RES) Holland Rijnland'

**Vergadering Holland Rijnland
Algemeen Bestuur
Besluit**

Notitie 'Van Regionaal Energieakkoord Holland Rijnland naar Regionale Energiestrategie (RES) Holland Rijnland'

Datum: 15 oktober 2019

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Gezamenlijk werken we aan de uitvoering van het Regionale Energieakkoord uit 2017. Als vooruitstrevende regio met een eigen ambitie is Holland Rijnland bezig om een energieneutrale regio te worden. Het verder uitwerken en invullen van deze ambitie vraagt om focus en samenhang in de activiteiten.

Afgelopen jaar is op landelijk niveau het Klimaatakkoord ontwikkeld. Hierin kreeg de Regionale Energiestrategie (RES) een belangrijke positie: een regionaal plan dat richting geeft aan een groot deel van de ambities van het landelijke Klimaatakkoord. De RES vormt een belangrijke bouwsteen voor het uiteindelijke omgevingsbeleid, dat de uitkomsten uit de RES straks verankert.

Alle gemeenten in Nederland zijn onderdeel van een RES-regio. Holland Rijnland is één van de RES-regio's. Het Nationale Programma RES (NP RES) kan de komende tweeën halfjaar een relevante jaarlijkse bijdrage leveren aan kennis, inspiratie en (proces)middelen voor de verdere ontwikkeling van onze eigen RES. Voorwaarde daarbij is dat wij als regio een RES maken en opleveren, geënt op de hiervoor ontwikkelde [handreiking RES](#) van het NP RES. Op basis van de handreiking blijkt dat het huidige Energieakkoord op onderdelen aanvulling vraagt om als volwaardige RES te volstaan. Maar door slim inrichten en prioriteren van werkzaamheden kunnen we dit gat deels dichten. Het landelijke Klimaatakkoord is reeds onderschreven door het Rijk. De partners IPO, UvW en VNG leggen het akkoord nog voor aan hun achterban. Voor de VNG gebeurt dat in een buitengewone vergadering van de VNG op 29 november 2019.

1.2 Doel van deze notitie

Deze notitie beschrijft de manier waarop de samenwerkende regiopartijen de komende periode invulling geven aan de (regionale) activiteiten rondom de energietransitie. Met andere woorden, hoe komen we van een gedragen Regionaal Energieakkoord naar een gedragen RES? De notitie beantwoordt daarbij vragen als: wat ontbreekt er nog, welke bouwstenen zijn er nog nodig, welke stappen moeten we hiervoor maken en hoe organiseren we dit gezamenlijk?

De notitie verwoordt het gezamenlijke beeld van de regiopartijen van het Energieakkoord. Wat willen ze op welke manier gaan doen? Het biedt daarnaast inzicht in de nog te ontwikkelen producten, die ook in het kader van de RES worden voorzien. En het biedt inzicht in het proces en de organisatie van de werkzaamheden in de komende periode. De daadwerkelijke inhoudelijke keuzes krijgen de komende periode invulling bij het uitvoeren van de activiteiten.

1.3 Afbakening en focus

Voor de inhoudelijke afbakening wordt de lijn van het bestaande Regionale Energieakkoord aangehouden. De daarin gestelde regionale ambitie dient als vertrekpunt. De ambitie en vooruitstrevendheid van de regio is en blijft hoog. Ook de bestaande uitvoeringslijnen blijven hiermee overeind. De focus op het 'hoe' en 'wat' ligt verankerd in het Energieakkoord Holland Rijnland.

Deze notitie gaat vooral in op de effectieve verdere uitwerking en uitvoering. Dit betekent ook dat deze notitie nadrukkelijk is bedoeld als vertrekpunt voor onderlinge samenhang en benodigde samenwerking en niet zozeer als programma- of projectbeheersingsplan. De focus ligt op de bestuurlijk relevante aspecten van de regionale aanpak van de energietransitie: de afstemming tussen regionale en lokale activiteiten is hierin een belangrijk onderwerp. Denk aan het samenspel tussen regionaal en lokaal niveau rondom bijvoorbeeld planvorming, participatie, besluitvorming en eventuele uitvoering.

De voorgenomen activiteiten zijn - waar mogelijk - zodanig ingericht dat ze voldoen aan de 'eisen' uit de Handreiking RES, zodat we als regio RES-bestendig zijn.

1.4 Leeswijzer

In paragraaf 1 wordt ingegaan op de achtergrond van deze notitie, het doel en de afbakening. In paragraaf 2 volgt een beschrijving van de ambities, zoals verwoord in het Regionale Energieakkoord Holland Rijnland van 2017. Paragraaf 3 beschrijft waar we nu staan als regio op het gebied van energie. Paragraaf 4 geeft weer welke stappen we nog moeten nemen om tot een kwalitatief goede Regionale Energiestrategie voor onze regio te komen. Paragraaf 5 geeft daarna weer hoe het proces er uit ziet om tot een RES te komen en in paragraaf 6 wordt de organisatie en governance beschreven waarbinnen dat plaatsvindt. Paragraaf 7 sluit af met een kort overzicht van de benodigde kosten.

2 Ambities uit het Regionale Energieakkoord Holland Rijnland van 2017

Op 27 september 2017 is door alle regiogemeenten, de provincie Zuid-Holland, het Hoogheemraadschap van Rijnland en de Omgevingsdienst West-Holland het [Energieakkoord Holland Rijnland](#) ondertekend. Eerder vond al besluitvorming plaats over dit document bij de verschillende partners. Hieronder een samenvatting van de belangrijkste ambities uit dit akkoord.

2.1 Ambitie voor 2050

Holland Rijnland wil in 2050 een energieneutrale regio zijn. Daarmee geeft de regio invulling aan nationale en internationale doelstellingen op het gebied van klimaat en energie. In 2050 moet het energieverbruik binnen de regio volledig worden gedekt door energie uit duurzame energiebronnen of restbronnen. Daarvan komt minstens 80% uit onze eigen regio. De resterende 20% vullen we in door bijvoorbeeld restwarmte of geothermie uit de nabijheid van onze regio. Ook zetten we in op 30% energiebesparing ten opzichte van ons huidige energiegebruik. Hiermee stoot de regio in 2050 nauwelijks nog CO₂ uit voor de energievoorziening.

De ambitie uit het Energieakkoord is mede bepaald op basis van een analyse van de regio door bureau Posad uit 2016. Deze analyse bood inzicht in het energieverbruik, de mogelijkheden voor energiebesparing en de gebiedsspecifieke kansen voor duurzame energieopwekking. Uit het onderzoek bleek dat wanneer we de maximale potentie voor de opwekking van duurzame energie inzetten en maximaal besparen, de regio bijna energieneutraal kan worden. Dit vormde de basis voor een integrale duurzame energiestrategie voor de hele regio.

2.2 Tussentijdse ambities voor 2025

De ambitie voor 2050 is de stip aan de horizon. Dan willen we energieneutraal zijn. Maar om de ambitie te vertalen in concrete acties, zijn er voor 2025 tussentijdse doelen gesteld voor besparing en duurzame energieopwekking.

Energiebesparing: -2,5 PJ

Door stevig in te zetten op energiebesparing verwachten wij geen groei van het energieverbruik maar een gestage terugloop. Als we minder energie verbruiken, hoeven we minder op te wekken. Deze besparing kan op verschillende manieren invulling krijgen, zoals bijvoorbeeld door isolatie, hoog rendementsglas, warmteterugwinning, LED verlichting, voorlichting en gedragsbeïnvloeding.

Opwekken duurzame energie + 2,5 PJ

Het opwekken van energie door zonnepanelen op daken is technisch en financieel haalbaar en heeft veel draagvlak in de regio. Hier willen we dan ook snel op inzetten. Zonnenvelden en windturbines hebben een grote potentie, maar ook een groot effect op het landschap. Dit vraagt om een zorgvuldige afweging van belangen en een goede ruimtelijke inpassing.

Stevig inzetten op de warmtetransitie

In onze regio is de behoefte aan warmte groot, terwijl we vooral potentie zien in duurzame energieopwekking. Het omzetten van elektriciteit in warmte is niet efficiënt. Doordat er in onze regio een grote warmtevraag bestaat, willen we maximaal inzetten op de warmtetransitie. In het Energieakkoord zijn geen meetbare doelen gesteld. De komende periode willen we voor de RES ook de doelen op het gebied van warmte verder uitwerken en concretiseren.

Stimuleren van andere vormen van duurzaam opgewekte energie

Energieopwekking door de inzet van biomassa heeft een groot effect op het landschap, in relatie tot de opbrengst. De potentie voor geothermie wordt momenteel onderzocht. Deze vormen van duurzame energie en warmte stimuleren we en de ontwikkelingen houden we nauwlettend in de gaten. Daarnaast stimuleren we innovatieve vormen van duurzame energieopwekking waar mogelijk.

2.3 Invulling van de ambities

In onze regio vormt het Uitvoeringsprogramma Regionale Energietransitie (2018 en 2019) de leidraad voor de invulling van de ambitie. Dit vindt plaats langs vijf uitvoeringslijnen: Energie en Ruimte, Warmte, Energiebesparing, Zon op daken en Duurzame Mobiliteit.

De handreiking RES gaat vooral in op de opgaven voor de gebouwde omgeving (Warmte) en voor elektriciteit (Ruimte en energie en Zon op daken). Of er ook ambities gesteld worden ten aanzien van andere thema's, wordt aan de regio's overgelaten. Een eerste analyse op basis van het voorliggende landelijke Klimaatakkoord leert ons dat ons ambitieniveau niet omhoog hoeft ten aanzien van ons eerder gesloten akkoord, maar dat we op onderdelen een herijking of herberekening moeten doen en dat er sprake is van een andere fasering.

Een belangwekkende ontwikkeling is het recent (augustus 2019) verschenen provinciale coalitieakkoord *Elke dag beter. Zuid-Holland*. De provincie streeft naar energieneutraliteit en heeft een voorkeur voor duurzame opwek door middel van zonnepanelen. In het akkoord staat ook het volgende te lezen: "Energieopwekking uit wind op land heeft onze laatste voorkeur. Wij actualiseren onze plaatsingsvisie voor windmolens met de volgende voorwaarden: er is lokaal draagvlak; windmolens worden opgesteld in lijnopstelling langs infrastructuur en grote open wateren; geen plaatsing in het Groene Hart, Hoeksche Waard, Midden-Delfland en natuurgebieden. Daarnaast moeten omwonenden kunnen meedelen in de opbrengsten van windmolens. Daarbij laat de provincie ruimte om te onderzoeken of bestaande locaties – zoals vastgelegd in ons omgevingsbeleid – kunnen worden uitgebreid. Met het Rijk en provincies gaan wij in overleg hoe wij gezamenlijk die duurzame elektriciteitsdoelstellingen voor de lange termijn halen". De komende periode gaan we in nauwe samenspraak met de provincie na wat dit betekent voor de realisatie van de door ons gestelde ambities.

3 Waar staan we als regio op het gebied van energie?

De afgelopen twee jaar is al veel invulling gegeven aan de ambities uit het Energieakkoord. In paragraaf 3.1 is, geordend conform de uitvoeringslijnen van het Energieakkoord, aangegeven wat op hoofdlijnen al gebeurd is. Vervolgens biedt het inzicht in de effecten tot nu toe (paragraaf 3.2).

3.1 Wat is er de afgelopen jaren reeds gedaan?

Hieronder staat een globaal (en incompleet) overzicht van verschillende producten die de afgelopen jaren zijn opgeleverd. Dit geeft een stevige basis voor verdere stappen. Tegelijkertijd leert de handreiking RES dat dit nog niet voorziet in alle gewenste inhoud voor een concept RES. Hoofdstuk 4 gaat hier nader op in.

Producten 2016 - nu	
Algemeen	Rapport Gebiedsstrategie Duurzame Energie door Posad Regionaal Energieakkoord Financiering en staande organisatie Website 'Op naar Neutraal' Monitoringsdashboard Basis voor Regionale Energiestrategie (RES) op orde
Energiebesparing	Branchegerichte aanpak (showrooms/ bouwmarkten) Pilots bedrijventerreinen Bijeenkomsten maatschappelijk vastgoed Schooldakrevolutie
Zon op daken	Bijeenkomsten met bedrijven Inventarisatie onder woningbouwcorporaties
Ruimte	Ambtelijke verkenning Serious game met raden en stakeholders Informerende brief aan raden, ronde langs raden Voorlopige ruimtelijke principes, eerste zoekrichting langs infrastructuur Aanzet voor sociaal-economisch kader (50% financiële participatie)
Warmte	Warmtetransitieatlas (WTA) Convenant Aardgasvrij Onderzoek als basis voor lokale warmtevisies Verkenning regionale warmtevisie Onderzoek Qirion naar potenties warmtenetwerk
Duurzame mobiliteit	Prognose laadinfrastructuur Regionaal kader autodelen

Naast de bovenstaande resultaten en producten is een andere, relevante opbrengst van de werkzaamheden het regionale netwerk van professionals, experts en betrokken ambtenaren. Dit kan in sterke mate bijdragen aan een (effectieve) verdere invulling van ambities, ook op weg naar een RES.

3.2 Waar staan we momenteel?

Zoals hierboven beschreven hebben we de afgelopen jaren met zijn allen al flinke stappen gezet in het verkrijgen van inzicht in de opgaven rondom energie en het nemen van de eerste stappen in bijvoorbeeld pilots. De contouren staan er, maar er is nog wel het een en ander nodig om te komen tot een RES. In paragraaf 4 wordt hier nader op ingegaan.

Daarnaast is het goed om te weten waar we staan als het gaat om doelbereiking. Daartoe hebben de deelnemers aan het Energieakkoord Holland Rijnland, in samenwerking met de Klimaatmonitor van

Rijkswaterstaat en ABF research, een dashboard ontwikkeld dat de voortgang van het Energieakkoord in cijfers op de voet volgt. Het [dashboard Energieakkoord Holland Rijnland](#) biedt direct inzicht in de stand van zaken van de regio middels grafieken en infographics, geordend naar de vijf programmalijnen. Zo blijkt duurzame energieopwekking nu vooral voort te komen uit zonne-energie op daken en enkele windturbines. Ook wordt duidelijk dat, om de beoogde doelstellingen te halen, nog flinke stappen moeten worden gezet.

Bureau Quintel kreeg de opdracht om een nulmeting te maken voor de RES. Hier ligt een duidelijke relatie met het dashboard dat zo nauw mogelijk de ontwikkelingen monitort.

4 Benodigde aanvullende, inhoudelijke bouwstenen voor RES Holland Rijnland

Een RES Holland Rijnland op basis van het Energieakkoord vraagt om een aantal aanvullende activiteiten en producten. Mede op basis van bespreking in het Portefeuillehoudersoverleg+ Energie¹ - kortweg PHO+ Energie - zijn de volgende bouwstenen bepaald:

- *Actualisatie van basisgegevens:* Actualiseren, en waar nodig nader specificeren, van de gegevens die de basis vormen voor de ambitie en plannen (nu wordt gewerkt op basis van de Posad studie uit 2016). Dat is de vraag (afname, voorzien gebruik) en het aanbod (bronnen, potentie) van energie, nu en tot 2050. Hiermee kunnen we ook een aanscherping van de afbakening doorvoeren rondom mobiliteit, landbouw en industrie. In dit kader kunnen we mogelijk gebruikmaken van de gegevens die het NP RES beschikbaar stelt. Inmiddels is de opdracht hiervoor verstrekt aan bureau Quintel. Dit bureau zal eind van het jaar de geactualiseerde basisgegevens aanleveren en ook een aanzet doen voor een aantal bouwstenen, die behulpzaam kunnen zijn bij de uitwerking van de RES en het benoemen van concrete beleidsmaatregelen.
- *Ambities vertalen naar RES-jaartallen:* De RES vraagt om een aanbod/plan dat zich richt op 2030. Ten opzichte van het Energieakkoord van Holland Rijnland vraagt dat een vertaling van de bestaande ambities van 2025 en 2050. Ook hiervoor verschaft het onderzoek van Quintel de benodigde input.
- *Studie regionale Warmtevoorziening:* Verkennen, voorbereiden en - waar wenselijk - uitwerken van de (keuzes in de) warmtevoorziening van de gebouwde omgeving op regionaal niveau en het samenspel met het lokale niveau. Dit vormt tevens het product dat als 'Regionale Warmtevisie' gevraagd wordt als onderdeel van de RES. De werkzaamheden om dit onderdeel tot stand te brengen zijn zijn momenteel bezig. Hierbij worden ook de (nu nog vage) doelen uit het Energieakkoord gespecificeerd voor 2030 en 2050, onder andere in subdoelen voor de inzet van verschillende bronnen.
- *Concretisering van de locaties voor duurzame opwek:* Gericht op:

¹ Het PHO+ Energie bestaat uit de wethouders Energie van alle gemeenten, voorgezeten door de portefeuillehouder Energie uit het Dagelijks Bestuur van Holland Rijnland. Ook de bestuurders van de partners van het Regionaal Energieakkoord Holland Rijnland (te weten de provincie, het hoogheemraadschap en de omgevingsdienst) hebben zitting in het PHO+ Energie.

- ruimtelijke inpassing (zoekgebieden of locaties) voor de opwek van de 2,5 PJ per 2025. Dit is in gang gezet, met infrastructuur als eerste zoekrichting
- ruimtelijke afweging (zoekgebieden) voor de aanvullende 4,4 PJ per 2050. Dit vraagt om een breder afwegingskader rondom draagvlak, kosteneffectiviteit en ruimtelijke kwaliteit en inpassing. Onderdeel hiervan is ook het (in samenspraak met Liander) in kaart brengen van de effecten op de elektriciteitsinfrastructuur. Dit is nodig om een integrale ruimtelijke afweging te kunnen maken rondom de verschillende claims, van belang in het kader van de omgevingsvisies.
- *Sociaal-economische principes door ontwikkelen naar kaders:* Dit betreft het zorgen voor een gelijk speelveld en betrokkenheid (participatie) van omwonenden binnen de regio bij het ontwikkelen van de duurzame opwek van elektriciteit.
- *Zon op dak:* Bij actualisatie van de basisgegevens kijken naar de aannames hier achter. De RES gaat er vanuit dat wij alle geschikte daken in 2030 hebben voorzien van zonnepanelen. Daar zijn nog flinke vraagtekens bij te zetten, omdat wij als overheden nauwelijks hierover gaan en slechts kunnen stimuleren en faciliteren. Dit willen we randvoorwaardelijk opnemen in de RES. En daarin ook aangeven wat wij nodig hebben om dit doel te bereiken. Landelijk wordt er momenteel ook gewerkt aan beleidsinstrumenten om dit tot stand te brengen.

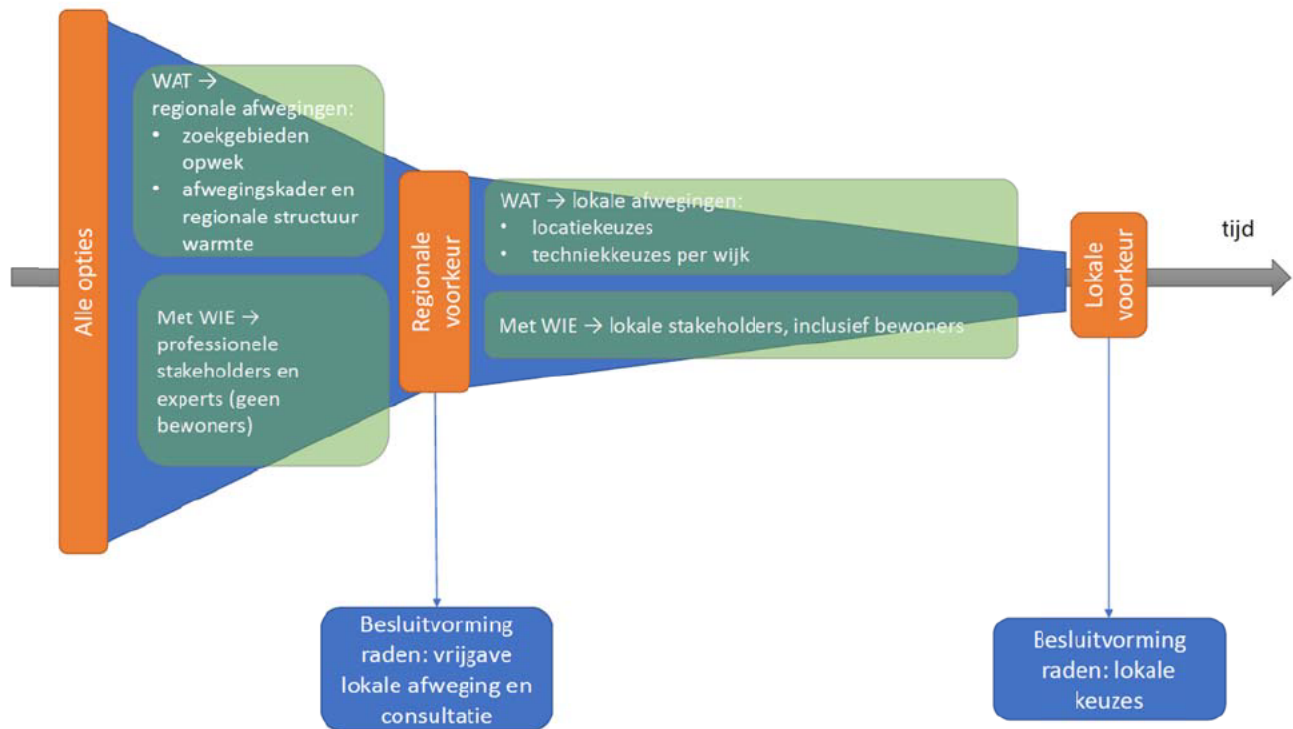
5 Procesaanpak

5.1 Besluitvorming en participatie

- De RES wordt regionaal opgesteld, maar de gemeenteraden zijn uiteindelijk de instanties die de RES vaststellen. Daarbij geldt dat de RES op zijn beurt een bouwsteen is van het omgevingsinstrumentarium, waarin de afspraken daadwerkelijk in beleidskaders worden omgezet. Het is dan ook zaak om, vooruitlopend op de uiteindelijke besluitvorming, de raden zo goed mogelijk te betrekken in het proces
- Vooruitlopend hierop geldt dat de Stuurgroep, het PHO+ Energie en eventueel het regionale DB en AB voor de regionale aangelegenheden een voorbereidende rol hebben. Zij geven via de colleges regionale afwegingen vrij ten behoeve van lokale besluitvorming in de raden.
- Onderscheid wordt gemaakt tussen:
 - enerzijds regionale vragen, keuzes en afwegingen. Deze krijgen invulling door betrokkenheid van experts en professionals: denk aan ambtelijk experts, professionele stakeholders uit de sector, georganiseerde belanghebbenden op regionale schaal. Daarna komen die onderwerpen eerst op de regionale bestuurstafel en daarna op de lokale. Dit zijn activiteiten die op regionale schaal worden gecoördineerd. Denk hierbij aan de wenselijkheid van een regionale warmtestructuur, zoekgebieden voor opwek of opslag, afspraken over de verdeling van gedeelde bronnen,
 - anderzijds lokale vragen, keuzes en afwegingen. Deze krijgen nadrukkelijk ook invulling door betrokkenheid van bewoners en het lokale bedrijfsleven. Deze activiteiten worden op lokale schaal gecoördineerd. Dit gaat bijvoorbeeld over concrete locatiekeuzes, lokale warmtevisies en -transitieplannen en lokale participatietrajecten.
- Waar mogelijk combineren we onderwerpen wanneer we stakeholders betrekken. Dat betekent dat we zo mogelijk gesprekken en participatie rondom duurzame opwek (bijvoorbeeld wind en zon) combineren met die over warmtevoorziening. Maar zo mogelijk ook

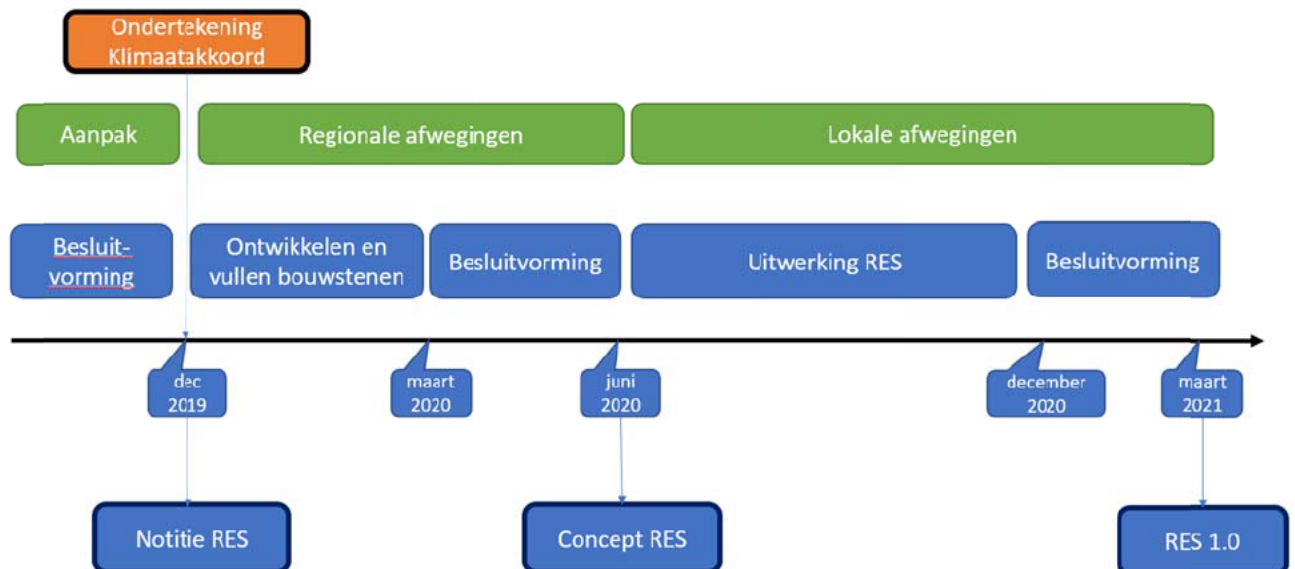
met bredere ruimtelijke claims (denk aan woningen, bedrijven, recreatie, natuur, etc.).

De hoofdlijn van het te doorlopen proces voor in elk geval de uitvoeringslijn Energie en Ruimte (en daarmee Elektriciteit) en Warmte kan al volgt schematisch worden weergegeven.

5.2 Planning op hoofdlijnen

Op hoofdlijnen ziet de planning er als volgt uit:

Hierbij zijn de belangrijke mijlpalen ingetekend door de ondertekening van het Klimaatakkoord (naar verwachting december 2019). Na vaststelling van de aanpak in colleges en raden, komen twee hoofdfases aan de orde. De eerste leidt tot de Concept RES, waarbij de focus vooral ligt op de regionale afwegingen, waarbij nadrukkelijk de lokale overheden een rol en input hebben. De tweede fase leidt tot een RES 1.0, waarin ook de lokale afwegingen doorvertaald zijn. Beide fases kennen hun eigen besluitvormingstraject, waarin de lokale besturen besluitvormend zijn. De te volgen lijn hierbij is Stuurgroep → PHO+ Energie → college/dagelijkse bestuur → raad/algemeen bestuur.

Als eerste kan de invulling van de bouwstenen plaatsvinden. Dat gebeurt parallel aan de al lopende ('reguliere') activiteiten in het kader van de uitvoering van het Regionaal Energieakkoord. Ook de studie die Quintel momenteel voor ons uitvoert, levert aanvullende informatie voor mogelijke bouwstenen. In november 2019 zal hier een aanscherpte lijst met bouwstenen verschijnen en in het RES-proces vervolgens verder worden uitgewerkt. Ook bovenstaande planning zal dan in meer detail worden uitgewerkt.

Regionale afwegingen

Algemeen:

- Actualisatie basisgegevens regio door bureau Quintel

Warmte:

- Regionale Warmtevisie: een beeld van de mogelijkheden om de regio van warmte te voorzien in 2050 met daarbij een keuzeladder voor preferente technieken of bronnen.

- Afwegingskader warmte: spelregels voor toe- en verdeling van warmte over afnemers binnen de regio, ontwikkeld op basis van gezamenlijke realistische inschatting van beschikbare bronnen voor warmte, inclusief aspecten als netcapaciteit, markt en eigenaarschap.
- Regionale structuur warmte: de verkenning die nu loopt, moet leiden tot een eerste schets voor een zogenaamde Regionale Structuur Warmte, als onderdeel van de RES

Ruimte en Elektriciteit:

- Zoekgebieden hernieuwbare opwek (vanuit de eerste zoekrichting voor de korte termijn langs infrastructuur)
- Afwegingskader duurzame opwek: met daarin naast de kwantitatieve opgave en doelstelling aandacht voor ruimtelijke kwaliteit, netcapaciteit, markt, andere functies en draagvlak
- Uitgewerkte regionale sociaal-economische kaders (op basis van bestaande principes)

Besparing:

- Afspraken maken (convenant/green deal) met doelgroepen over besparing, zoals bedrijven en woningbouwcorporaties

Zon op dak:

- Stimuleren van meer zon op dak, bijvoorbeeld door kennisuitwisseling en het organiseren van bijeenkomsten met doelgroepen (zoals bedrijven)

Mobiliteit:

- Regionale duurzaamheidsambities ten aanzien van mobiliteit vastleggen via onder andere de RES (in ieder geval in relatie tot elektriciteit maar ook breder, ten aanzien van het verduurzamen van mobiliteit)

Lokale afwegingen

Na vrijgave van de Concept RES kan deze lokaal worden uitgewerkt en afgestemd.

Algemeen:

- lokale invulling en uitwerking en (gelijktijdige) uitvoering
- belangrijk aspect hierbij is communicatie richting de inwoners

Warmte:

- Keuzen over te gebruiken bronnen en de rol van de gemeente in de toekomstige warmtevoorziening
- Doorvertaling en afstemming met (vorming van) de transitievisie warmte per gemeente

Ruimte en Elektriciteit:

- Specificeren, selecteren en invullen (voorwaarden) zoekgebieden
- De regionale, sociaal-economische kaders worden op lokaal niveau vastgesteld

Besparing (voornamelijk gericht op inwoners):

- Wijkaanpakken
- Fysiek duurzaam loket
- Duurzaamheidsfondsen

- Energieambassadeurs

Zon op dak:

- Uitvoering van gerichte acties voor doelgroepen en inwoners

Mobiliteit:

- uitwerking van regionaal aangedragen deelproducten in lokale plannen: zoals beleid en uitvoering ten aanzien van laadpalen, autodelen, emissieloos openbaar vervoer en doelgroepenvervoer

6 Organisatie en governance

De RES vraagt om samenwerking tussen gemeenten, provincie, waterschappen, netbeheerders, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgerinitiatieven om tot gezamenlijk gedragen keuzes te komen. Meer specifiek vraagt de RES, volgens de eerdere genoemde handreiking, om een regionale Stuurgroep die gezamenlijk besluiten neemt over de RES. De gedachte hierachter is dat de opgave niet alleen een publieke is en zeker richting concretere plannen en uitvoering (investeringen) ook sterk wordt gedragen door maatschappelijke en private partijen.

In de huidige praktijk van het Energieakkoord worden deze niet-publieke partijen in onze regio betrokken bij de voorbereiding en ontwikkeling van plannen. Ten opzichte van de huidige werkwijze vanuit het Energieakkoord vraagt de RES om aanpassing van de betrokkenheid van partijen. Het voornemen is om naast de bestaande Stuurgroep een Programmaraad in het leven te roepen, vergelijkbaar met het organisatiemodel van de RES in de regio Drechtsteden. Hierin zijn de breder betrokkenen partijen vertegenwoordigd. De Programmaraad heeft een adviserende rol in de planvorming rondom de energietransitie. En deze raad kan in een latere instantie ook optreden als een 'borgingscommissie', die in gezamenlijkheid de voortgang van onder meer de realisatie monitort en zo nodig aanpassingen agendeert.

De aard, omvang en impact van de RES en het intensieve (besluitvormings)proces om hiertoe te komen, vragen om slimme en effectieve betrokkenheid van publieke partijen. De gemeenteraden (en PS, VV en AB) zijn besluitvormend. Tegelijkertijd bestaat de behoefte om gedurende de ontwikkeling van de RES gericht en op gezette tijden vertegenwoordigers te kunnen consulteren. Uitgangspunt is dat informatievoorziening en terugkoppeling in eerste instantie plaatsvindt via de portefeuillehouders. Zij zijn verantwoordelijk voor het thema energie (in gemeente, provincie, hoogheemraadschap en omgevingsdienst) en voor het betrekken van volksvertegenwoordigers en participatie van andere (lokale) partijen.

Daarnaast vindt informatievoorziening digitaal plaats via een nieuwsbrief of de website (www.wijzijnon.nl) en organiseren we zogenaamde Themacafés Energie. Ook kunnen volksvertegenwoordigers desgewenst aansluiten bij de Programmaraad. Dit alles om een groep van vertegenwoordigende raads-, staten- en Verenigde Vergadering (VV)-leden uit de regio gericht te betrekken bij regionale aangelegenheden en afwegingen die worden voorbereid.

Concluderend zien we voor onze regio een model waarin de publieke belangen, de ambitievorming en de sturing plaatsvindt in een Stuurgroep met daarin vooral publieke bestuurders. In de Programmaraad, die een adviserende rol heeft naar de Stuurgroep, zitten alle

betrokken stakeholders. De Programmaraad heeft daarnaast een belangrijke rol in de uitvoering en monitoring van de diverse uitvoeringslijnen. Hieronder een eerste idee voor de mogelijke samenstelling van de Programmaraad. Hierbij merken we op dat deze partijen voor het grootste deel nog niet zijn gepolst en dat de daadwerkelijke samenstelling dus nog kan wijzigen:

Bedrijfsleven/economie/grootverbruikers van energie

VNO NCW
LTO (Land- en Tuinbouw organisatie)
Heineken
Greenports (Duin- en Bollenstreek en Boskoop)

Natuur en recreatie

Zuid-Hollands landschap
Natuurfederatie/Milieufederatie

Burgers/inwoners

Vertegenwoordigers vanuit inwoners, zoals bv.
KEK (Klimaat en Energie Koepel, voor jonge energie professionals)

Aanbieders van energie

Holland Rijnland Energie

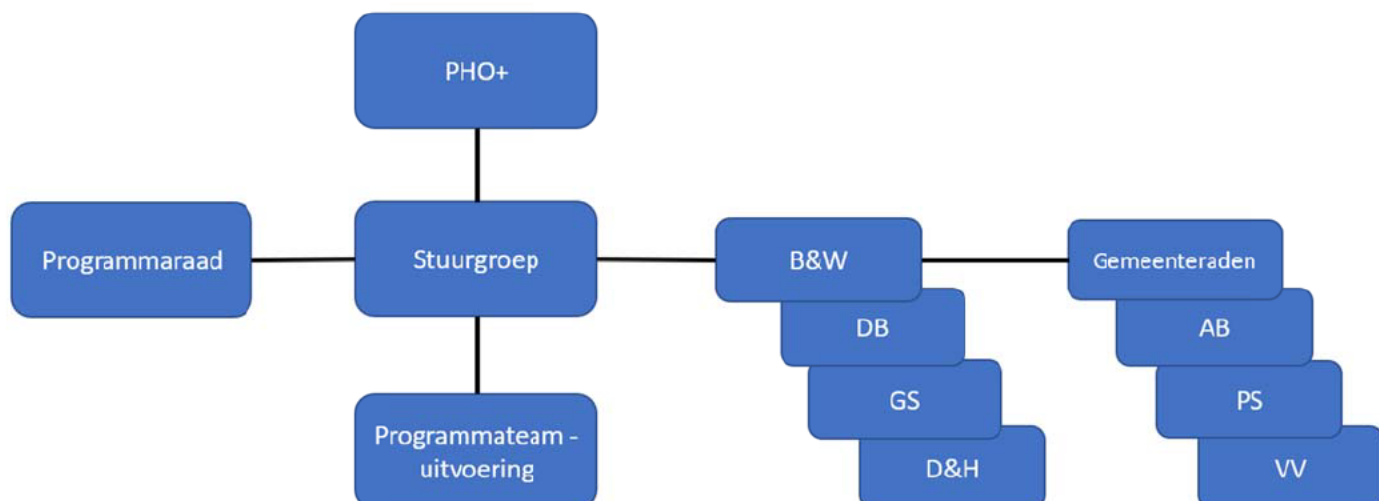
Kennisinstituten, onderwijs en arbeidsmarkt

Universiteit Leiden
MBO Rijnland

Algemeen

Holland Rijnland Wonen
Dunea
Vertegenwoordiger vanuit het Rijk (BZK/EZK)

De governance kan als volgt weergegeven worden:

7 Kosten

Vanuit het NP RES krijgt elke RES-regio een financiële bijdrage (voor 2019, 2020 en 2021) voor de uitwerking van de RES. De verdeling daarvan vindt plaats volgens een – binnen het NP RES vastgestelde – verdeelsleutel. Voor onze regio zal de bijdrage iets meer dan € 400.000,- per jaar bedragen. Naar verwachting zal dit bedrag in het najaar in één keer worden overgemaakt. De regio moet hiervoor een gemeente aanwijzen die als kassier fungeert; de regio zelf is hiertoe niet gemachtigd. De gemeente Alphen aan den Rijn fungeert daarom als ontvangende organisatie.

Binnen de huidige uitvoeringsstructuur van het Regionaal Energieakkoord is al rekening gehouden met een financiële bijdrage per gemeente en een bijdrage door de overige partners, om het huidige uitvoeringsprogramma te kunnen uitvoeren. Met deze RES-bijdrage kunnen we de extra bouwstenen bekostigen. Wanneer het Klimaatakkoord wordt ondertekend, en het dus duidelijk is dat de RES er komt inclusief de bijbehorende financiering, volgt een aangepaste begroting.

Aanwezig:

- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Omgevingsdienst West-Holland)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (gemeente Katwijk)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (APPM)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (gemeente Oegstgeest)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (werkorganisatie Duivenvoorde)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (gemeente Noordwijk)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (gemeente Alphen aan den Rijn)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Hoogheemraadschap van Rijnland)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (gemeente Zoeterwoude)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (gemeente Nieuwkoop)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (HLT samen)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (tijdelijke vervanging art. 5.1. lid 2 onder e Woo, HLT samen)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Holland Rijnland/Omgevingsdienst West-Holland)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Holland Rijnland)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Holland Rijnland)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Holland Rijnland, verslag)

• buiten reikwijdte

- buiten reikwijdte

- buiten reikwijdte

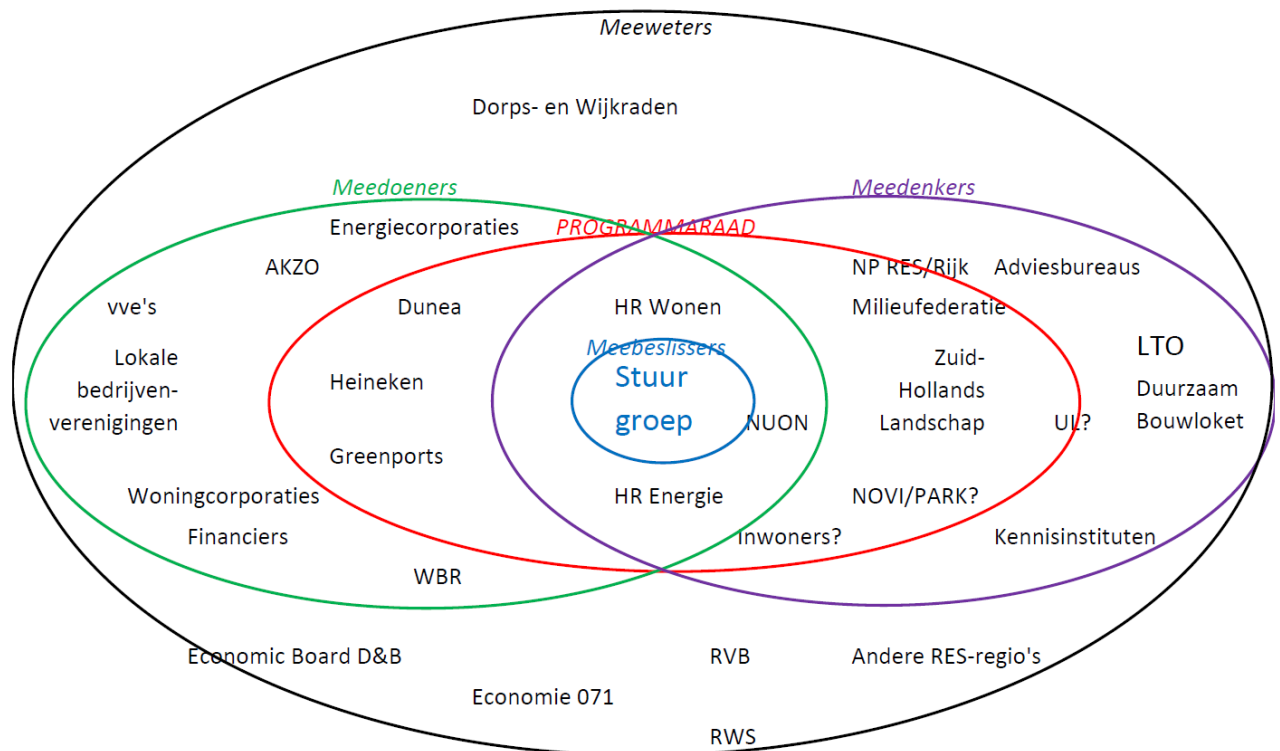

Op naar Neutraal
Energieakkoord
Holland Rijnland

11.25 – 11.31

08 Rondvraag

- buiten reikwijdte
-

Voorstel voor minimale samenstelling van de Programmaraad (naar believen uit te breiden):

a. Bedrijfsleven/economie/grootverbruikers van energie

1. VNO NCW
2. LTO (Land- en Tuinbouworganisatie)
3. Heineken, als groot bedrijf in onze regio met stevige duurzaamheidsambitie
4. Greenports (Duin- en Bollenstreek en Boskoop)

b. natuur en recreatie

5. Zuid-Hollands landschap
6. Natuurfederatie/Milieudefensie

c. Burgers/inwoners

7. Dorpsraden/wijkverenigingen/inwoners (vertegenwoordiger van)

d. aanbieders van energie

8. Holland Rijnland Energie (als vertegenwoordiger van de energie coöperaties in onze regio)
9. NUON, als bestaande, grote aanbieder van warmte in onze regio

e. Kennisinstituten en adviesbureaus

10. Universiteit Leiden, als groot kennisinstituut

f. Algemeen Belang

11. Holland Rijnland Wonen (als vertegenwoordiger van de woningbouwcorporaties in onze regio)
12. Dunea, waterleidingbedrijf dat te maken heeft aquathermie en ambities heeft voor energie
13. Ministerie/NP RES, als vertegenwoordiger vanuit het Rijk

Beslispunten:

1. De uitgangspunten voor de te benaderen partijen Programmaraad in bijlage 3 onderschrijven
2. Een keuze te maken in de uit te nodigen partijen (beperkte groep of bredere groep) en de wijze van uitnodigen (brede bijeenkomst en daarin vragen wie deel wil nemen aan de Programmaaraad of deelnemers specifiek vragen deel te nemen)
3. Op korte termijn een eerste bijeenkomst plannen van de Programmaraad in wording

Op naar Neutraal
Energieakkoord
Holland Rijnland

Vergadering: Programmaraad Regionale Energietransitie (RES) Holland Rijnland
Datum: Woensdag 18 december
Tijd: 12.00 – 14.00 uur (inclusief lunch)
Locatie: Nieuwe Energie, 3de Binnenvestgracht 23, Leiden)

Agenda

Programmaraad Regionale Energietransitie (RES) Holland Rijnland

Zie bijlage met de leden die uitgenodigd zijn voor de eerste bijeenkomst van de Programmaraad. Daarnaast zijn ook de Stuurgroepleden Regionale Energietransitie welkom en is de bijeenkomst opengesteld voor mogelijk geïnteresseerde raadsleden van de 13 gemeenten.

12.00 – 12.15

01 Opening en kennismaking, met een broodje

Liesbeth Spies zal als voorzitter van de Stuurgroep iedereen welkom heten. Gevolgd door een korte kennismaking van de (aspirant)leden van de Programmaraad, de aanwezige Stuurgroepleden en mogelijke aanwezige raadsleden.

12.15 – 12.30

02 Achtergrond en context bij de RES Holland Rijnland

Liesbeth Spies geeft kort aan hoe de regio is georganiseerd, wat er al gedaan is op het gebied van energie (Energieakkoord Holland Rijnland en de daarin aangegeven ambities) en welk proces ons voor ogen staat om te komen tot een voldragen Regionale Energiestrategie (RES) aan het eind van 2020. Daarbij zal nadrukkelijk in worden gegaan op de rol van de Programmaraad.

Als bijlagen is het Energieakkoord Holland Rijnland meegestuurd. Meer over dit regionale akkoord is te vinden op de website www.wijzijnon.nl.

Meer over de RES, zowel inhoudelijk als qua proces, is te vinden op de site landelijke site van het Nationaal Programma RES (NP RES): <https://www.regionale-energiestrategie.nl>

12.30 – 13.10

03 Waar staan we nu als regio in de energietransitie?

buiten reikwijdte

13.10 – 13.55

04 Rol Programmaraad en aanzet voor rolbeschrijving en onderlinge afspraken

In de notitie Van Energieakkoord naar RES is aangegeven dat de Programmaraad een adviserende rol heeft richting de Stuurgroep (en het Portefeuillehoudersoverleg). Hoe ziet de Programmaraad haar rol? Wat kan zij bijdragen aan het verwezenlijken van de ambities?

Daarnaast is het goed om als raad vast te stellen met welke regelmaat men bij elkaar kan en wil komen en welke afspraken er gemaakt kunnen worden. Dit staat in principe allemaal open. Vanuit het programmateam zal de Programmaraad in elk geval ambtelijk ondersteund worden.

13.55 – 14.00

05 Vervolgafpraak en rondvraag

buiten reikwijdte

Overzicht genodigden Programmaraad RES Holland Rijnland 18 december 2019

Organisatie	Contactpersoon
Bedrijfsleven/economie/grootverbruikers van energie	
VNO NCW	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
LTO (Land- en Tuinbouworganisatie)	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Heineken	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Greenports (Duin- en Bollenstreek)	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Greenports (Boskoop)	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Natuur en recreatie	
Natuur- en milieufederatie	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Milieudefensie	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Burgers/inwoners	
KEK (Klimaat en Energie Koepel)	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Aanbieders van energie	
Holland Rijnland Energie	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Kennisinstituten, onderwijs en arbeidsmarkt	
Universiteit Leiden	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
MBO Rijnland	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Algemeen	
Holland Rijnland Wonen	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Dunea	art. 5.1. lid 2 onder e Woo

Organisatie	Naam
VNO-NCW West	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
LTO	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Heineken	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Greenports Boskoop	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Milieudefensie	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Klimaat en Energie Koepel	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Holland Rijnland Wonen	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Energiek Alphen aan den Rijn	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Natuur- en Milieufederatie	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Mbo Rijnland	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
NP RES	art. 5.1. lid 2 onder e
Liander	

Stuurgroepleden

buiten reikwijdte

Raadsleden

buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

Vergadering: Programmaraad RES Holland Rijnland

Datum: 9 december 2020

Aanwezig:

- Liesbeth Spies (Holland Rijnland, voorzitter)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Milieufederatie)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Energiek Alphen aan den Rijn)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (NP RES)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Liander)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (EMMA)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (gemeente Noordwijk)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Greenports Boskoop)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (VNO-NCW West)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Dunea)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (LTO Noord)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Enetrans)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Holland Rijnland)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Jong RES)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Holland Rijnland Wonen)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Witteveen en Bos)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Holland Rijnland)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woo (Holland Rijnland, verslag)

01 Opening en mededelingen

- Verzoek binnengekomen vanuit de Rabobank Leiden om deel te nemen aan de Programmaraad RES Holland Rijnland. Voorstel: hier positief op te reageren aangezien de Rabobank duurzaamheid hoog in het vaandel heeft staan en graag verduurzaming bij bedrijven in de regio wil stimuleren en hier een actieve houding in aanneemt. Aanwezigen stemmen in met het voorstel.

• buiten reikwijdte

[Redacted text block]

02 buiten reikwijdte

• buiten reikwijdte

[Redacted text block]

- **buiten reikwijdte**

Categorie	Percentage
buiten reikwijdte	100
1	100
2	100
3	100
4	100
5	100
6	100
7	100
8	100
9	100
10	100
11	100
12	100
13	100
14	100
15	100
16	100
17	100
18	100
19	100
20	100
21	100
22	100
23	100
24	100
25	100
26	100
27	100
28	100
29	100
30	100
31	100
32	100
33	100
34	100
35	100
36	100
37	100
38	100
39	100
40	100
41	100
42	100
43	100
44	100
45	100
46	100
47	100
48	100
49	100
50	100
51	100
52	100
53	100
54	100
55	100
56	100
57	100
58	100
59	100
60	100
61	100
62	100
63	100
64	100
65	100
66	100
67	100
68	100
69	100
70	100
71	100
72	100
73	100
74	100
75	100
76	100
77	100
78	100
79	100
80	100
81	100
82	100
83	100
84	100
85	100
86	100
87	100
88	100
89	100
90	100
91	100
92	100
93	100
94	100
95	100
96	100
97	100
98	100
99	100
100	100

03 buiten reikwijdte
04

04

- **buiten reikwijdte**

[illegible]

05

buiten reikwijdte

- buiten reikwijdte

Op naar Neutraal
Energieakkoord
Holland Rijnland

Vergadering: Stuurgroep Regionale Energietransitie (concept verslag)

Datum: 5 september 2019

Aanwezig:

art. 5.2 Woo

art. 5.2 Woo

15.00 – 15.30

buiten

- buiten reikwijdte

15.30 – 16.15

02 Van Energieakkoord naar RES

- buiten reikwijdte [redacted]
[redacted]
[redacted]
- buiten reikwijdte [redacted]
[redacted]
- buiten reikwijdte [redacted]
[redacted]
[redacted]
- buiten reikwijdte [redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]

Bijlage 2.1.3 Inventarisatie van mogelijk te benaderen partijen voor de Programmaraad

- art. 5.2 Woo [redacted] geeft de suggestie om KEK (Klimaat en Energie Koepel) uit te nodigen in de programmaraad. Aanhaken bij bestaande initiatieven is belangrijk.
- art. 5.2 Woo [redacted] merkt op dat het ook van belang is kritische mensen mee te nemen in zo'n programmaraad. Het tweede deel van de tabel van de bijlage aanpassen (vertegenwoordigers/belangenbehartigers niet opnemen).

buiten reikwijdte [redacted]

- buiten reikwijdte [redacted]
[redacted]

16.15 – 16.25

- buiten reikwijdte [redacted]
[redacted]
- [redacted]
[redacted]
[redacted]
- [redacted]
[redacted]

16.25 – 16.35

buiten [redacted]

buiten reikwijdte [redacted]

- [redacted]
[redacted]
[redacted]
- [redacted]
[redacted]

[redacted]

- [redacted]
[redacted]
[redacted]

Op naar Neutraal
Energieakkoord
Holland Rijnland

Holland Rijnland

buiten reikwijdte

16.35 – 16.55

buffer

bu

wijdte

16.55 – 17.00

buffer

●

buiten reikwijdte

Bijlage 3. Inventarisatie van mogelijk te benaderen partijen voor de Programmaraad

Hierbij een eerste inventarisatie van mogelijke partijen die benaderd zouden kunnen worden om zitting te nemen in de nog op te richten Programmaraad Regionale Energiestrategie (RES) Holland Rijnland. Als uitgangspunten bij deze lijst geldt dat de Programmaraad:

- zich richt op partijen die belang bij en invloed op de regionale energietransitie hebben;
- een adviserende rol heeft richting de stuurgroep over de planvorming / RES;
- bestaat uit partijen die
 - o ófwel een groot aantal belanghebbenden vertegenwoordigen/grote achterban hebben
 - o ófwel vertegenwoordigend optreden namens meerdere partijen vanuit dezelfde sector of vergelijkbare belangen hebben op regionaal niveau
 - o ófwel bereid zijn een actieve rol te nemen en bijdrage te leveren aan de opgave, en hiertoe initiatieven ontplooiën
- gezamenlijk een gelijkwaardige verdeling over de verschillende belangen omvat;
- vanuit deelnemende partijen wordt bemenst op bestuurlijk niveau, of tenminste gemandateerd door en representatief voor de te vertegenwoordigen achterban.

Gekeken is vanuit de volgende belangen en achtergronden op regionaal niveau:

- a. Bedrijfsleven/economie/grootverbruikers van energie
- b. Natuur en recreatie
- c. Burgers/inwoners
- d. Aanbieders van energie
- e. Kennis
- f. Algemeen belang

Van de groslijst met actoren is vervolgens gekeken of zij meebeslisser, meedenker, meedoener of meeweter zijn. Op deze wijze kunnen de partijen ingedeeld worden in verschillende schillen. Dit geeft het volgende beeld voor regionale stakeholders:

9. NUON, als bestaande, grote aanbieder van warmte in onze regio	<i>Vertegenwoordiger energiebedrijven en partij met bestaande positie in regio (warmtenet)</i>
<i>e. Kennisinstituten, onderwijs en arbeidsmarkt</i>	
10. Universiteit Leiden	<i>Kennisdrager en -ontwikkelaar</i>
11. Onderwijs en arbeidsmarkt	<i>Vertegenwoordigers van scholing en (toekomstige) arbeidsmarkt</i>
<i>f. Algemeen Belang</i>	
12. Holland Rijnland Wonen	<i>Vertegenwoordiger van woningcorporaties in de regio, grote (georganiseerde) afnemers van warmte gebouwde omgeving</i>
13. Dunea	Regionaal atereidingbedrijf dat te maken heeft aquathermie en ambities heeft voor energie
14. Vertegenwoordiger vanuit het Rijk (BZK/EZK)	Vertegenwoordiger van nationaal belang

Beslispunten:

1. De uitgangspunten voor de te benaderen partijen Programmaraad in deze bijlage te onderschrijven
2. Een keuze te maken in de uit te nodigen partijen (beperkte groep of bredere groep) en de wijze van uitnodigen (brede bijeenkomst en daarin vragen wie deel wil nemen aan de Programmaaraad of deelnemers van tevoren specifiek vragen om deel te nemen)
3. Op korte termijn een eerste bijeenkomst plannen van de Programmaraad in wording

Op naar Neutraal
Energieakkoord
Holland Rijnland

Vergadering: PHO+ Energie (conceptverslag)

Datum: 25 september 2019

Aanwezig:

- Liesbeth Spies (Holland Rijnland, voorzitter)
- Willem Joosten (gemeente Leiderdorp)
- Ruud Bouter (gemeente Zoeterwoude)
- Karin Hoekstra (gemeente Hillegom)
- Antoinette Ingwersen (gemeente Nieuwkoop)
- Leo Maat (gemeente Alphen aan den Rijn)
- Sjaak van den Berg (gemeente Noordwijk)
- Marlies Volten (gemeente Teylingen)
- Jeanet van der Laan (gemeente Lisse)
- Jacco Knape (gemeente Katwijk)
- Monique Lamers (gemeente Voorschoten)
- Fleur Spijker (gemeente Leiden)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woonwet (Hoogheemraadschap van Rijnland)
- Peter Glasbeek (gemeente Oegstgeest)
- Rob ten Boden (gemeente Teylingen)
- Berend Potjer (provincie Zuid-Holland)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woonwet (Holland Rijnland)
- art. 5.1. lid 2 onder e Woonwet (Holland Rijnland, verslag)

Afwezig: Thea Fierens (Hoogheemraadschap van Rijnland), Inge van der Meer (gemeente Kaag en Braassem)

12.00 – 12.30

buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

12.30 – 12.52

buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

12.52 – 13.45

03 Van Energieakkoord naar RES

Beslispunten

- Uit te gaan van het ambitieniveau uit het Energieakkoord als basis bij de verdere voorbereiding en uitwerking van de RES
- Duurzame mobiliteit op te nemen in de RES, ook al is het geen verplicht onderdeel (staat als thema wel in ons Regionaal Energieakkoord)
- De governance als volgt uit te werken:
 - De huidige Stuurgroep als basis te nemen en in elk geval uit te breiden met netwerkbeheerder Liander
 - Andere stakeholders een rol te geven in de nog op te richten Programmaraad die een sterk adviserende functie krijgt en nauw betrokken zal zijn bij de uitvoering. In bijlage 3 wordt een voorstel gedaan voor de hiervoor te banderen partijen
 - De volksvertegenwoordigers te betrekken via een op te richten regionale adviescommissie of – wanneer hier weinig draagvlak voor is – intensief te informeren en te betrekken
- Akkoord te gaan met de globale planning voor de RES Holland Rijnland voor de komende anderhalf jaar na ondertekening van het nationale Klimaatakkoord (naar verwachting eind november/begin december 2019)

Reacties aanwezigen:

- **art. 5.2 Woo** geeft aan het eens te zijn met het opzetten van een Programmaraad en vraagt naar de verhouding tussen de Programmaraad en de Stuurgroep (dit mag duidelijker in de notitie). De startnotitie RES is een moment voor meer bekendheid en draagvlak in de raden. De rol van de portefeuillehouder richting de raad is een belangrijke.
- **art. 5.2 Woo** merkt op dat de notitie concreter kan, het is nu nog veel proces. Suggestie: presentatie Liander hierin meenemen: het benoemen van knelpunten en hoe we dit gaan oplossen. Daarnaast aangeven hoe ver we zijn en wat we nog moeten doen. Er is een andere aanpak nodig zoals deze nu

voorijs, meer gezamenlijk optrekken, integraler en regelmatig bijeenkomen (maandelijks). Oproep: passend gremium te bedenken dat aansluit bij de opgave voor de 21ste eeuw.

- art. 5.2 Woo wijst op het stevig inzetten op besparing. Die lijnen gebruiken waar we direct resultaat op kunnen boeken. Suggestie: kom met concrete scenario's waar we vervolgens discussie over kunnen voeren in onze eigen raad. Rol portefeuillehouder richting raad is belangrijk.
- art. 5.2 Woo geeft aan dat de provincie mogelijk wil werken met een statenrapporteur. Planning: de startnotitie en de concept RESsen in de colleges vaststellen en de definitieve RESsen in de staten. Warmte en besparen zijn belangrijk maar ga ook vooral door met het onderwerp elektriciteit.
- art. 5.2 Woo geeft aan dat de rol van de portefeuillehouder naar de raad belangrijk is, veel meer je eigen rol pakken en raad meenemen. Verder vraagt art. 5.2 Woo naar de rolverdeling Stuurgroep en PHO Energie. Voor het idee van een Programmaraad, maar tegen een raadsadviescommissie.
- art. 5.2 Woo merkt op dat de ambities niet teveel van het realisme af moeten liggen. Als we echt tempo willen maken en in de buurt van de doelstellingen willen komen hebben we meer armslag nodig. Tegen een raadsadviescommissie.
- art. 5.2 Woo geeft aan dat de notitie te procesmatig is opgesteld, de gezamenlijke ambitie moet er meer doorklinken.
- art. 5.2 Woo wijst op de rol van de portefeuillehouders naar de raad. Programmaraad is zinvol. Isolatie en besparingen kunnen we nu concreet oppakken, aan de slag met wat we al kunnen doen.
- art. 5.2 Woo is voor focus op besparing. Interesse van minimaal één raadslid in de raadsadviescommissie. Concretiseren van de stakeholders en de aanpak. Maandelijks samenkomen goed idee.
- art. 5.2 Woo geeft aan de startnotitie RES te willen koppelen aan het plan van aanpak om de transitie visie warmte op te gaan stellen (en dat pakket in de raad te bespreken).
- art. 5.2 Woo geeft aan dat volgend jaar het lokale actieprogramma duurzaamheid vernieuwd zal worden en de inzet is om het naadloos te laten aansluiten op de RES. Rol van portefeuillehouder als aanjager.
- art. 5.2 Woo vraagt naar het opnemen van concrete scenario's, is tegen een raadsadviescommissie.
- art. 5.2 Woo vat samen dat het onze eerste verantwoordelijkheid is als portefeuillehouder om te zorgen dat we dit lokaal handen en voeten gaan geven (eigenaarschap van belang). Besparing blijft lokaal, regionaal vooral richten op de lijnen Warmte en Ruimte en Energie. Suggestie: Programmaraad openbaar laten vergaderen, raadsleden die belangstelling hebben kunnen aansluiten.

Opzet van de notitie

Hoofdstuk 1: het Energieakkoord

Hoofdstuk 2: waar staan we?, bezig met een actualisatie, context schetsen sinds 2017, huidige coalitieakkoord en provincie benoemen

Hoofdstuk 3: Nationale Klimaatakkoord en RES

Hoofdstuk 4 en verder: aanpak (in hoofdlijnen de startnotitie zoals deze er nu is)

- art. 5.2 Woo wijst op het meenemen van innovatie en de rol van de provincie. Logisch zou zijn om te kijken naar een herijking van het Energieakkoord Holland Rijnland gezien het standpunt van de provincie.
- art. 5.2 Woo vraagt of er een online document van gemaakt kan worden (website wijzigen).
- art. 5.2 Woo geeft aan dat ambities belangrijk zijn, maar dat de grondslag ligt in het realiteitsbesef.
- De startnotitie zal aangepast worden, waarbij wordt geconcludeerd dat er veel steun is voor een Programmaraad, waarbij eigenaarschap vooral lokaal bestuurlijk ligt. Het vertrekpunt is ons Regionale Energieakkoord en de ambities uit het Klimaatakkoord. We zullen kijken hoe we dit kunnen laten landen in de RES met aandacht voor draagvlak en betaalbaarheid. Er zal geen raadsadviescommissie op regionaal niveau komen, alle portefeuillehouders voelen zich verantwoordelijk dit proces met de eigen raden handen voeten te geven en dat er lokaal gesprekken gevoerd gaan worden hoe participatie met inwoners, raad en college plaatsvinden. Alvast duidelijk aan de raden meegeven dat er wordt gewerkt aan een concept RES en dat de definitieve RES moet worden vastgesteld door de raden. Over ongeveer twee weken zal de startnotitie RES naar de portefeuillehouders verzonden worden.

13.45 – 13.55

buiten reikwijdte

Op naar Neutraal
Energieakkoord
Holland Rijnland

buiten reikwijdte

Notitie 'Van Regionaal Energieakkoord Holland Rijnland naar Regionale Energiestrategie (RES) Holland Rijnland'

Datum: 11 september 2019

De Stuurgroep heeft op 5 september een vorige versie van deze notitie besproken en daarbij het volgende besloten:

Beslispunten:

- Uit te gaan van het ambitieniveau uit het Energieakkoord als basis bij de verdere voorbereiding en uitwerking van de RES
- Duurzame mobiliteit op te nemen in de RES, ook al is het geen verplicht onderdeel (staat als thema wel in ons Regionaal Energieakkoord)
- De governance als volgt uit te werken:
 - De huidige Stuurgroep als basis te nemen en in elk geval uit te breiden met netwerkbeheerder Liander
 - Andere stakeholders een rol te geven in de nog op te richten Programmaraad die een sterk adviserende functie krijgt en nauw betrokken zal zijn bij de uitvoering. In bijlage 3 wordt een voorstel gedaan voor de hiervoor te banderen partijen
 - De volksvertegenwoordigers te betrekken via een op te richten regionale adviescommissie of – wanneer hier weinig draagvlak voor is – intensief te informeren en te betrekken
- Akkoord te gaan met de globale planning voor de RES Holland Rijnland voor de komende anderhalf jaar na ondertekening van het nationale Klimaatakkoord (naar verwachting eind november/begin december 2019)

Routing van deze notitie:

- Colleges: najaar, via begeleidende informerende brief
- Raden: najaar, via begeleidende informerende brief

De provincie heeft een nieuw coalitieprogramma. Daarin staat ook het nodige over de energietransitie die van invloed kan zijn op onze RES. De consequenties daarvan zijn op dit moment nog niet helder en zodoende nog niet verwerkt in deze notitie. In de Stuurgroep is de lijn gekozen dat wij uit blijven gaan van eigen ambities en in ieder geval aan de slag blijven met de uitvoeringslijnen Warmte, Duurzame Mobiliteit, Energiebesparing en Zon op daken. De onzekerheid bestaat vooral vooral over duurzame opwekking bij de uitvoeringslijn Energie en Ruimte.

Een eerste gesprek met de gedeputeerde hierover vindt plaats op 11 september in een overleg met alle bestuurlijke RES trekkers in Zuid-Holland en de nieuwe gedeputeerde energietransitie, Berend Potjer. Liesbeth Spies geeft een terugkoppeling in het Portefeuillehoudersoverleg.

1 Inleiding en context

1.1 Achtergrond

De regio Holland Rijnland werkt aan de uitvoering van het Regionale Energieakkoord uit 2017. Als vooruitstrevende regio met een eigen ambitie is Holland Rijnland toonaangevend bezig om een energieneutrale regio te worden. Het verder uitwerken en invullen van de ambitie vraagt om focus en samenhang in de activiteiten, hetgeen nadrukkelijk grotendeels al in gang is gezet.

Dit doet zich voor tegen de achtergrond van ontwikkelingen op landelijk niveau rondom het Klimaatakkoord. Als onderdeel hiervan krijgt de Regionale Energiestrategie (RES) een belangrijke positie: een plan dat richting geeft aan een deel van de ambities van het klimaatakkoord. De RES vormt een bouwsteen voor het uiteindelijke omgevingsbeleid dat het formele instrumentarium vormt dat de uitkomsten verankert.

Alle gemeentes in Nederland zijn in dat kader onderdeel van een RES-regio. Holland Rijnland is ook een RES-regio en het Energieakkoord van Holland Rijnland voorziet reeds in relevante onderdelen van de RES.

De bijdrage vanuit het nationale programma RES (NP RES) kan de komende drie jaar een relevante jaarlijkse bijdrage aan kennis, inspiratie en (proces)middelen vormen. Naar verwachting geldt hierbij de voorwaarde dat de regio een RES maakt en oplevert, geënt op de hiervoor ontwikkelde handreiking van het NP RES. Inschatting (op basis van [handreiking RES](#) van het NP RES) leert dat het huidige Energieakkoord op onderdelen aanvulling vraagt om als volwaardige RES gezien te kunnen worden. Hierbij kan door slim inrichten en prioriteren van werkzaamheden dit gat deels gedicht worden, onafhankelijk van de komst van het Klimaatakkoord en de RES.

Het landelijke Klimaatakkoord is reeds onderschreven door het Rijk. De partners IPO, UvW en IPO leggen het akkoord nog voor aan hun achterban. Voor de VNG gebeurt dat in een buitengewone vergadering van de VNG op 29 november 2019.

1.2 Ambities uit het Regionale Energieakkoord staan

In het Regionaal Energieakkoord (zie bijlage 1) staan een aantal ambities. Die blijven staan en zijn het vertrekpunt voor de RES. Kort gezegd gaat het om de volgende ambities:

- Energieneutrale regio in 2050 (80% duurzame opwek in eigen regio)
- 30% besparing in 2050 ten opzichte van 2015
- Voor 2025 is ingezet op:
 - o 2,5 PJ besparing
 - o 2,5 PJ opwek van duurzame energie
 - o Inzet op warmtetransitie in de regio (aardgasvrij)
 - o Stimuleren van , alternatieve vormen van duurzaam opgewekte energie (naast zon en wind)

Uitvoering hiervan is in onze regio geregeld via het Uitvoeringsprogramma (2018 en 2019) en vindt plaats langs vijf uitvoeringslijnen: Energie en Ruimte, Warmte, Energiebesparing, Zon op daken en Duurzame Mobiliteit.

De handreiking RES gaat vooral in op de opgaven voor de gebouwde omgeving (Warmte) en voor elektriciteit (Ruimte en energie en Zon op daken). Of er ook ambities gesteld worden ten aanzien van andere thema's wordt aan de regio's overgelaten. In bijlage 2 treft u een analyse van de ambities in het Klimaatakkoord ten opzichte van de ambities van het Regionaal Energieakkoord. Belangrijkste conclusie die op basis van deze, eerste analyse valt te trekken is dat het ambitieniveau niet omhoog

heeft ten aanzien van ons eerder gesloten akkoord maar dat er op onderdelen eerder een herijking of herberekening gedaan moet worden en dat er sprake is van een andere fasering.

Een belangwekkende ontwikkeling is het recent (eind augustus) verschijnen van het provinciale coalitieakkoord *Elke dag beter. Zuid-Holland*. De provincie streeft naar energieneutraliteit. En heeft een voorkeur voor duurzame opwek door middel van zonnepanelen. In het akkoord staat ook het volgende te lezen: “Energieopwekking uit wind op land heeft onze laatste voorkeur. Wij actualiseren onze plaatsingsvisie voor windmolens met de volgende voorwaarden: er is lokaal draagvlak; windmolens worden opgesteld in lijnopstelling langs infrastructuur en grote open wateren; geen plaatsing in het Groene Hart, Hoeksche Waard, Midden-Delfland en natuurgebieden en omwonenden moeten kunnen meedelen in de opbrengsten van windmolens. Daarbij laat de provincie ruimte om te onderzoeken of bestaande locaties – zoals vastgelegd in ons omgevingsbeleid – kunnen worden uitgebreid. Met het Rijk en provincies gaan wij in overleg hoe wij gezamenlijk die duurzame elektriciteitsdoelstellingen voor de lange termijn halen”. De komende periode dient nagegaan te worden wat dit betekent voor de realisatie van onze ambities.

2 Doel en afbakening

2.1 Doel van dit plan

Dit plan beschrijft de manier waarop de komende periode concreter invulling wordt gegeven aan de (regionale) activiteiten rondom de energietransitie. Het verwoordt het gezamenlijke beeld van regiopartijen uit het Energieakkoord over wat ze op welke manier wil gaan doen. Vertrekpunt voor ambitie en activiteiten hierbij is, zoals hiervoor aangegeven, het bestaande Regionale Energieakkoord Holland Rijnland.

Dit plan is opgesteld om aan te geven hoe we met zijn allen willen komen van een gedragen Regionaal Energieakkoord naar een gedragen RES. Wat ontbreekt er nog? Welke bouwstenen zijn er nog nodig? Welke stappen moeten we hiervoor nog maken? En hoe organiseren we dit gezamenlijk? De ambitie en vooruitstrevendheid van de regio is en blijft hoog. Ook de bestaande uitvoeringslijnen blijven hiermee overeind. De focus op het ‘hoe’ en ‘wat’ ligt vast in het Energieakkoord Holland Rijnland.

2.2 Afbakening en focus

Voor wat betreft de inhoudelijke afbakening geldt dat deze het bestaande Regionale Energieakkoord aanhoudt. Ook de regionale ambitie als vertrekpunt ligt hierin vast. Deze notitie gaat daarmee vooral in op het ‘hoe’ van effectieve verdere uitwerking en uitvoering. Dit betekent ook dat deze notitie nadrukkelijk meer bedoeld is als vertrekpunt voor onderlinge samenhang en benodigde samenwerking en niet zozeer als programma- of projectbeheersingsplan.

Deze notitie omvat de bestuurlijk relevante aspecten van de regionale aanpak van de energietransitie: de afstemming tussen regionale en lokale activiteiten is hierin een voornaam onderwerp. Denk hierbij aan het samenspel tussen regionaal en lokaal rondom bijvoorbeeld planvorming, participatie, besluitvorming en evt. uitvoering.

Hierbij richten we de activiteiten zo veel als mogelijk in zodat ze voldoen aan de ‘eisen’ zoals gesteld in de Handreiking RES, zodat we als regio RES-bestendig zijn.

3 Benodigde aanvullende, inhoudelijke bouwstenen voor RES Holland Rijnland

Een RES Holland Rijnland op basis van het Energieakkoord vraagt om een aantal aanvullende zaken en acties. Mede op basis van consultatie van het PHO+ van 22 mei jl is de volgende lijst van bouwstenen (werkzaamheden en activiteiten, waarvan de resultaten straks een plek krijgen in de RES) bepaald:

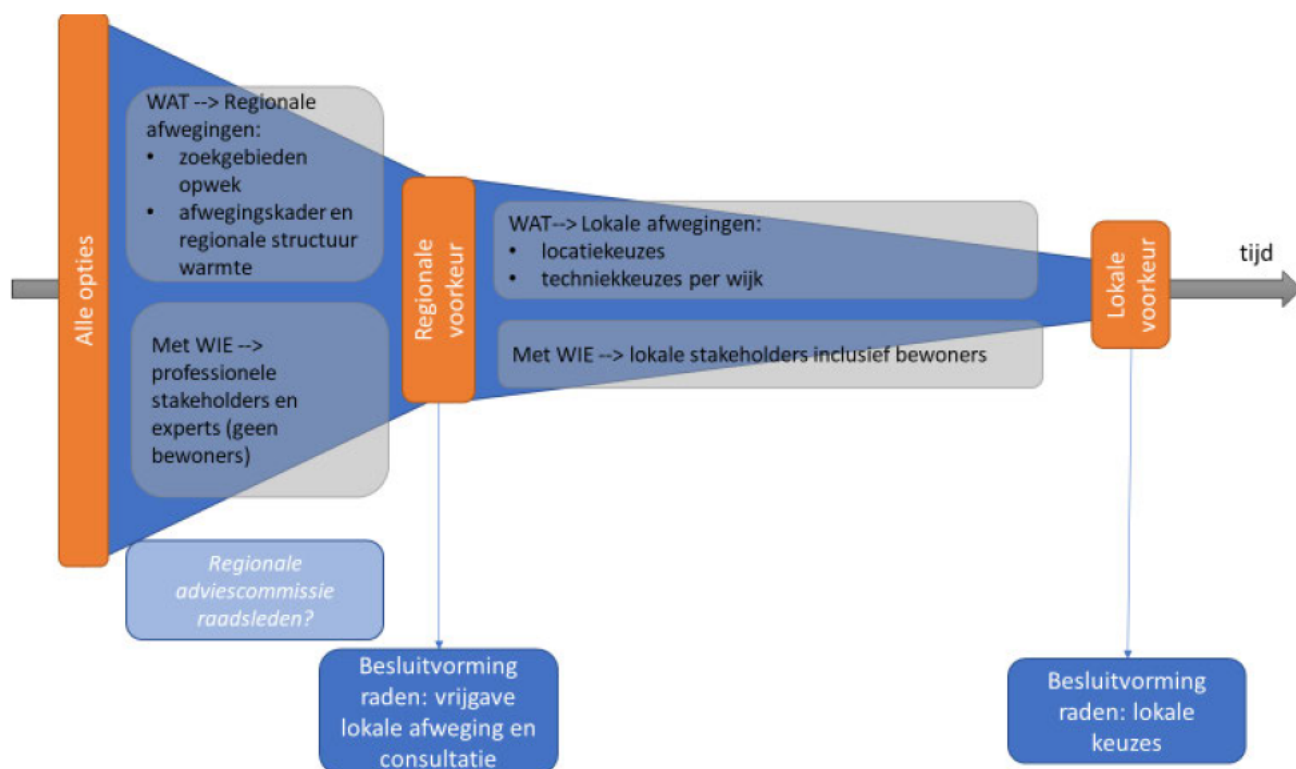
- *Actualisatie van basisgegevens:* Actualiseren en waar nodig nader specificeren van de gegevens die de basis vormen voor de ambitie en plannen (nu wordt gewerkt op basis van de Posad studie uit 2016): vraag (afname, voorzien gebruik) en aanbod (bronnen, potentie) van energie, nu en tot 2050. Hiermee kan ook:
 - een aanscherping van de afbakening worden doorgevoerd (kan in lijn met RES) rondom mobiliteit, landbouw en industrie. In dit kader kan deels mogelijk gebruik worden gemaakt van de gegevens die vanuit het NP RES beschikbaar worden gesteld.
 Inmiddels is de opdracht hiervoor verstrekt aan bureau Quintel. Dit bureau zal eind van het jaar de geactualiseerde basisgegevens aanleveren en ook een aanzet doen voor een aantal bouwstenen, die behulpzaam kunnen zijn bij de uitwerking van de RES
- *Ambities vertalen naar RES-jaartallen:* De RES vraagt om een aanbod/plan dat zich richt op 2030. Ten opzichte van het Energieakkoord van Holland Rijnland vraagt dat een vertaling van de bestaande ambities van 2025 en 2050.
- *Studie regionale Warmtevoorziening:* Verkennen, voorbereiden en waar wenselijk uitwerken van de (keuzes in de) warmtevoorziening van de gebouwde omgeving op regionaal niveau en het samenspel met het lokale niveau. Dit vormt tevens het product dat als 'Regionale Structuur Warmte' gevraagd wordt als onderdeel van de RES. De werkzaamheden om dit onderdeel tot stand te brengen zijn voor de zomer in gang gezet (opdracht aan APPM en CE Delft voor een Verkenning Regionale Structuur Warmte)
- *Concretisering van de locaties voor duurzame opwek:* Gericht op:
 - ruimtelijke inpassing (zoekgebieden of locaties) voor de opwek van de 2,5 PJ per 2025. Dit is in gang gezet, met infrastructuur als eerste zoekrichting
 - ruimtelijk afweging (zoekgebieden) voor de aanvullende 4,4 PJ per 2050. Dit vraagt om een breder afweging(skader) rondom draagvlak, kosteneffectiviteit en ruimtelijke kwaliteit/inpassing. Onderdeel hiervan is ook het (in samenspraak met Liander) in beeld krijgen van de effecten op de elektriciteitsinfrastructuur. Dit is tevens nodig om een integrale ruimtelijke afweging te kunnen maken rondom de verschillende claims, van belang in het kader van de omgevingsvisies.
- *Sociaal-economische principes doorontwikkelen naar kaders:* Dit betreft het zorgen voor een gelijk speelveld en betrokkenheid (participatie) van omwonenden binnen de regio bij het ontwikkelen van de duurzame opwek van elektriciteit.
- *Zon op dak:* Bij actualisatie van de basisgegevens kijken naar de aannames hier achter. Vanuit de RES wordt er vanuit gegaan dat wij alle geschikte daken vol hebben met zonnepanelen in 2030. Daar zijn nog flinke vraagtekens bij te zetten omdat wij hier als overheden nauwelijks over gaan en slechts kunnen stimuleren. Dit willen we randvoorwaardelijk opnemen in de RES. En daarin ook aangeven wat wij nodig hebben om dit doel te bereiken. Landelijk wordt er momenteel ook gewerkt aan beleidsinstrumenten om dit tot stand te brengen.

4 Procesaankpak

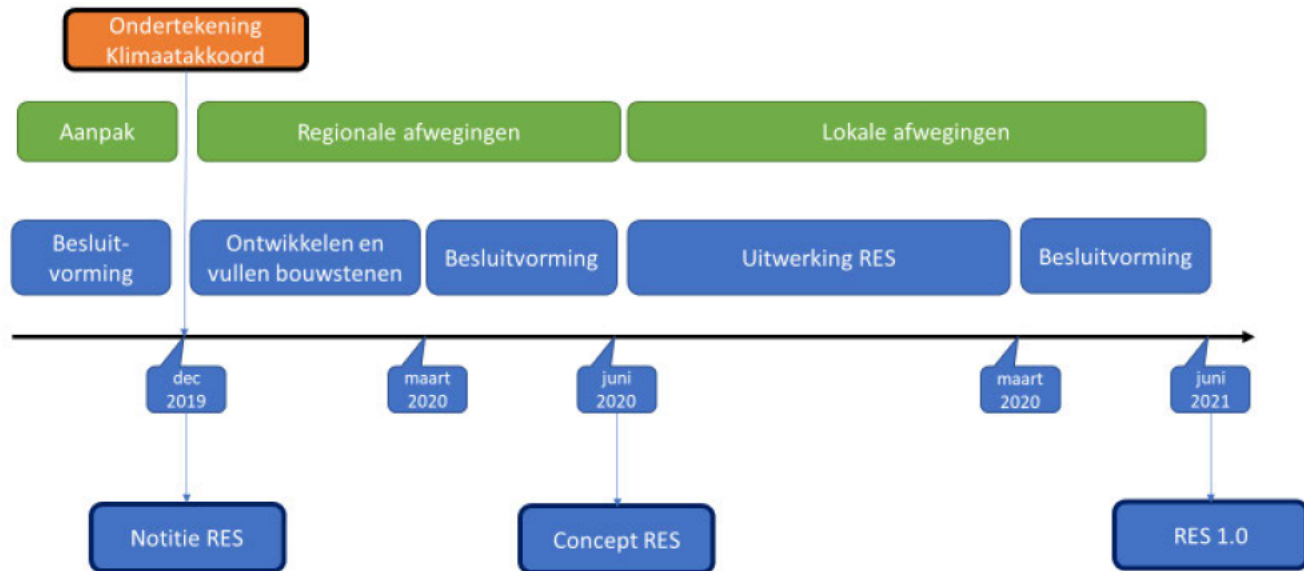
4.1 Besluitvorming en participatie

- De RES wordt opgesteld door de regio, maar de gemeenteraden zijn uiteindelijk de beslissende instanties die de RES vaststellen. Daarbij geldt dat de RES op zijn beurt een bouwsteen is van het omgevingsinstrumentarium, waarin de afspraken daadwerkelijk tot kaders worden. Het is dan ook zaak om, vooruitlopend op de uiteindelijke besluitvorming, de raden zo goed mogelijk te betrekken in het proces
- Vooruitlopend hierop geldt dat de Stuurgroep, het PHO en evt. het regionale DB en AB voor de regionale aangelegenheden een voorbereidende rol hebben. Zij geven regionale afwegingen vrij ten behoeve van lokale besluitvorming in de raden, via de colleges.
- Onderscheid wordt gemaakt tussen:
 - enerzijds regionale vragen, keuzes en afwegingen. Deze krijgen initieel invulling door betrokkenheid van experts en professionals: denk aan ambtelijk experts, professionele stakeholders uit de sector, georganiseerde belanghebbenden op regionale schaal. Daarna komen die onderwerpen eerst op de regionale bestuurstafel en daarna op de lokale. Dit zijn activiteiten die op regionale schaal gecoördineerd worden. Hierbij valt te denken aan de wenselijkheid van een regionale warmtestructuur, zoekgebieden voor opwek of opslag, afspraken over de verdeling van gedeelde bronnen,
 - anderzijds lokale vragen, keuzes en afwegingen. Deze krijgen nadrukkelijk ook invulling door betrokkenheid van bewoners, lokale bedrijfsleven. Dit zijn activiteiten die op lokale schaal gecoördineerd worden. Dit gaat bijvoorbeeld over locatiekeuzes, lokale warmtevisies en -transitieplannen en lokale participatietrajecten.
- Waar mogelijk combineren we onderwerpen wanneer we stakeholders betrekken. Dat betekent dat we zo mogelijk gesprekken/participatie rondom duurzame opwek (bijvoorbeeld wind en zon) combineren met die over warmtevoorziening. Maar zo mogelijk ook met bredere ruimtelijke claims (denk aan woningen, bedrijven, recreatie, natuur, etc.).

De hoofdlijn van het te doorlopen proces voor in elk geval Energie en Ruimte (en daarmee Elektriciteit) en Warmte kan als volgt schematisch worden weergegeven.

4.2 Stappenplan en planning

Op hoofdlijnen ziet de planning er uit als in bovenstaand schema. Hierbij zijn de bepalende / vaste momenten ingegeven door de ondertekening van het Klimaatakkoord (naar verwachting oktober 2019).

Na vaststelling van de aanpak in colleges en raden, komen – in lijn met de principes zoals verwoord in 4.1 – twee hoofdfases aan de orde. De eerste leidt tot de concept RES, waarbij de focus vooral ligt op de regionale afwegingen (waarbij nadrukkelijk de lokale overheden een rol en input hebben). De tweede fase leidt tot een RES 1.0, waarin ook de lokale afwegingen doorvertaald zijn. Beide fases kennen hun eigen besluitvormingstraject, waarin de lokale besturen besluitvormend zijn. De te volgen lijn hierbij is Stuurgroep → PHO+ → college/dagelijkse bestuur → raad/algemeen bestuur.

4.2.1 Concept RES – Regionale afwegingen

Als eerste kan de invulling van de bouwstenen - zoals genoemd in hoofdstuk 3 - plaatsvinden. Dat gebeurt parallel aan de al lopende ('reguliere') activiteiten in het kader van de uitvoering van het Energieakkoord. Ook de studie die Quintel momenteel voor ons uitvoert levert nog meer informatie op voor mogelijke bouwstenen. Eind van het jaar zal een aanscherpte lijst met bouwstenen verschijnen en in het RES-proces vervolgens verder uit worden gewerkt.

Algemeen:

- Actualisatie basisgegevens regio (door bureau Quintel)

Warmte:

- Afwegingskader warmte: op basis van gezamenlijke realistische inschatting van bronnen voor warmte ontwikkelen van spelregels voor toe- en verdeling van warmte over afnemers binnen de regio, inclusief aspecten netcapaciteit, markt en eigenaarschap
- Regionale structuur warmte: de verkenning die nu loopt moet leiden tot een zgn. Regionale Structuur Warmte, als onderdeel van de RES

Ruimte en Elektriciteit:

- Zoekgebieden hernieuwbare opwek (vanuit eerste zoekrichting korte termijn langs infrastructuur)
- Afwegingskader duurzame opwek: met daarin aandacht voor ruimtelijke kwaliteit, netcapaciteit, markt, andere functies en draagvlak
- Uitgewerkte regionale sociaal-economische kaders (obv bestaande principes)

Besparing:

- Afspraken maken (convenant/green deal) met doelgroepen over besparing, zoals bedrijven en woningbouwcorporaties

Zon op dak:

- Stimuleren van meer zon op dak via o.a. kennisuitwisseling en het organiseren van bijeenkomsten met doelgroepen (o.a. bedrijven)

Mobiliteit:

- Regionale duurzaamheidsambities ten aanzien van mobiliteit vastleggen via o.a. de RES (in ieder geval in relatie tot elektriciteit maar ook breder, ten aanzien van het verduurzamen van mobiliteit)

4.2.2 RES 1.0 – Lokale afwegingen

Na vrijgave van de Concept RES kan deze lokaal worden uitgewerkt en afgestemd.

Algemeen:

- lokale invulling en uitwerking en (gelijktijdig) uitvoering
- belangrijk aspect hierbij is communicatie richting de inwoners

Warmte:

- Keuzen over te gebruiken bronnen en de rol van de gemeente in de toekomstige warmtevoorziening
- Doorvertaling en afstemming met (vorming van) de transitievisie warmte per gemeente

Ruimte en Elektriciteit:

- Specificeren, selecteren en invullen (voorwaarden) zoekgebieden
- De regionale, sociaal-economische kaders worden op lokaal niveau vastgesteld

Besparing (voornamelijk gericht op inwoners):

- Wijkaanpakken
- Fysiek duurzaam loket
- Duurzaamheidsfondsen

- Energieambassadeurs

Zon op dak:

- Uitvoering van gerichte acties voor doelgroepen en inwoners

Mobiliteit:

- uitwerking van regionaal aangedragen deelproducten in lokale plannen: o.a. beleid en uitvoering ten aanzien van laadpalen, autodelen, emissieloos openbaar vervoer en doelgroepenvervoer

5 Organisatie: Regio en gemeenten, andere stakeholders

De RES vraagt om samenwerking van gemeenten, provincie, waterschappen, gemeenten, de netbeheerders, het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgerinitiatieven om tot gezamenlijk gedragen keuzes te komen. Meer specifiek vraagt de RES volgens de eerdere genoemde handreiking om een regionale Stuurgroep die gezamenlijk besluiten neemt over de RES. Gedachte hierachter is dat de opgave niet alleen een publieke is, en zeker richting concretere plannen en uitvoering (investeringen) ook sterk gedragen wordt door maatschappelijke en private partijen.

In de huidige praktijk van het Energieakkoord worden deze niet-publieke partijen in onze regio betrokken bij de voorbereiding en ontwikkeling van plannen. Ten opzichte van de huidige werkwijze vanuit het Energieakkoord vraagt de RES om aanpassing van de betrokkenheid van partijen.

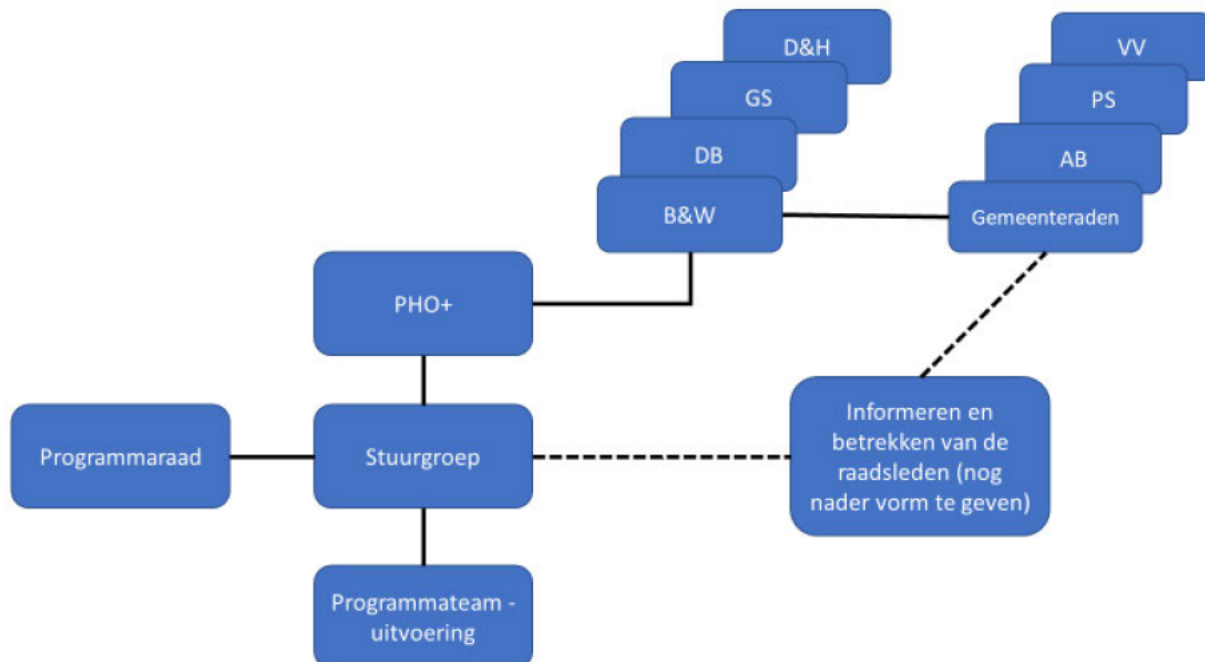
Het voorstel is om naast de bestaande stuurgroep – vergelijkbaar met het organisatiemodel van de RES in de regio Drechtsteden - een Programmaraad in het leven te roepen. Hierin zijn de breder betrokkenen partijen vertegenwoordigd. De Programmaraad heeft een adviserende rol heeft in de planvorming rondom de energietransitie. Deze kan in een latere instantie ook optreden als een 'borgingscommissie', die in gezamenlijkheid de voortgang van o.m. de realisatie monitort en zo nodig aanpassingen agendeert.

De aard, omvang en impact van de RES en intensieve (besluitvormings)proces om hiertoe te komen, vragen om slimme en effectieve betrokkenheid van de publieke partijen. De gemeenteraden zijn besluitvormend. Tegelijkertijd bestaat behoefte om gedurende de ontwikkeling van de RES gericht en op gezette tijden vertegenwoordigers te kunnen consulteren. Een van de opties is om een Raadsadviescommissie RES in het leven te roepen. Dit met het doel om een groep van vertegenwoordigende raads-, staten - en Verenigde Vergadering (VV) -leden uit de regio gericht te kunnen betrekken bij regionale aangelegenheden en afwegingen die worden voorbereid. Een andere mogelijkheid zou zijn dat enkele raadsleden deel uit maken van de Programmaraad. Wanneer niet wordt gekozen voor een dergelijke vorm maar uitgegaan wordt voor het beter informeren en betrekken van de volksvertegenwoordigers, dan zou op dat vlak gekeken moeten worden naar een vaste informatievoorziening via (digitale) nieuwsbrief of de website (www.wijzijnnon.nl).

Bij elkaar zien we voor onze regio een model voor ons waarin de publieke belangen, de ambitievorming en de sturing plaats vindt in een Stuurgroep met daarin vooral publieke bestuurders. In de Programmaraad, die een adviserende rol heeft naar de Stuurgroep, zitten alle betrokken stakeholders. De Programmaraad heeft daarnaast een belangrijke rol in de uitvoering en borging van de diverse uitvoeringslijnen. In bijlage 3 wordt een voorstel gedaan voor de te

benaderen partijen voor deze Programmaraad.

Hieronder wordt dit uitgewerkt in een schema:

6 Kosten

Vanuit het NP RES krijgt elke RES regio een financiële bijdrage (voor 2019, 2020 en 2021) voor de uitwerking van de RES. De verdeling daarvan vindt plaats volgens een – binnen het Nationaal Programma RES vastgestelde – verdeelsleutel. Voor onze regio zal de bijdrage iets meer dan 4 ton per jaar bedragen. Naar verwachting zal dit bedrag in het najaar in een keer over worden gemaakt. De regio moet hiervoor een gemeente of provincie aanwijzen die als kassier kan fungeren; de regio zelf is hiertoe niet gemachtigd. De gemeente Alphen aan den Rijn fungeert daarom als ontvangende organisatie.

Binnen de huidige uitvoeringsstructuur van het Regionaal Energieakkoord is al rekening gehouden met een financiële bijdrage per gemeenten en een bijdrage door de overige partners, om het huidige uitvoeringsprogramma uit te kunnen voeren. Met deze RES bijdrage kunnen we de extra bouwstenen bekostigen. Wanneer het Klimaatakkoord ondertekend wordt, en dus duidelijk is dat er een RES gaat komen inclusief de financiering, volgt er een aangepaste begroting.

Bijlagen:

1. *Energieakkoord Holland Rijnland*
2. *Analyse Klimaatakkoord en Energieakkoord Holland Rijnland*
3. *Inventarisatie van mogelijk te benaderen partijen voor de Programmaraad*

Bijlage 3. Inventarisatie van mogelijk te benaderen partijen voor de Programmaraad

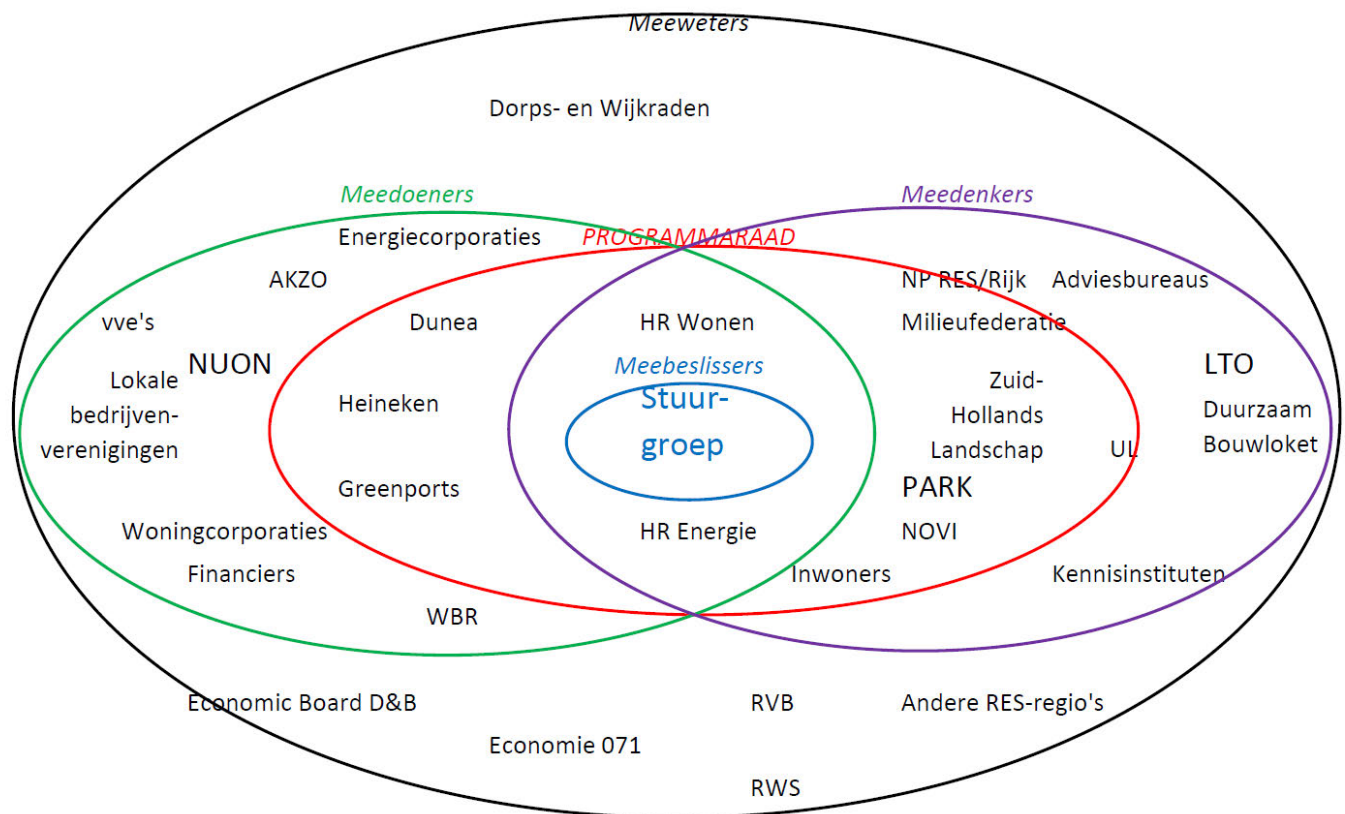
Hierbij een eerste inventarisatie van mogelijke partijen die benaderd zouden kunnen worden om zitting te nemen in de nog op te richten Programmaraad Regionale Energiestrategie (RES) Holland Rijnland. Als uitgangspunten bij deze lijst geldt dat de Programmaraad:

- een adviserende rol heeft richting de Stuurgroep over de RES;
- zich richt op partijen die belang bij en invloed op de (de uitvoering van) regionale energietransitie hebben;
- bestaat uit partijen die
 - o ófwel bereid zijn een actieve, stimulerende rol te nemen en bijdrage te leveren aan de opgave, en hiertoe initiatieven ontplooiën;
 - o ófwel een groot aantal belanghebbenden vertegenwoordigen/grote achterban hebben ;
 - o ófwel vertegenwoordigend optreden namens meerdere partijen vanuit dezelfde sector of vergelijkbare belangen hebben op regionaal niveau;
- vanuit deelnemende partijen wordt bemenst op bestuurlijk niveau en representatief voor de te vertegenwoordigen achterban.

Gekeken is vanuit de volgende belangen en achtergronden op regionaal niveau:

- a. Bedrijfsleven/economie/grootverbruikers van energie
- b. Natuur en recreatie
- c. Burgers/inwoners
- d. Aanbieders van energie
- e. Kennis
- f. Algemeen belang

Van de groslijst met actoren is vervolgens gekeken of zij meebeslisser, meedenker, meedoener of meeweter zijn. Op deze wijze kunnen de partijen ingedeeld worden in verschillende schillen. Dit geeft het volgende beeld voor regionale stakeholders:

Hieronder een eerste voorstel voor een samenstelling van de Programmaraad. Hierbij dient aangegeven te worden dat deze partijen voor het grootste deel nog niet zijn gepolst en dat de samenstelling dus nog kan wijzigen:

a. Bedrijfsleven/economie/grootverbruikers van energie
VNO NCW
LTO (Land- en Tuinbouworganisatie)
Heineken
Greenports (Duin- en Bollenstreek en Boskoop)
b. natuur en recreatie
Zuid-Hollands landschap
Natuurfederatie/Milieudefensie
c. burgers/inwoners
Vertegenwoordigers vanuit inwoners, zoals
KEK (Klimaat en Energie Koepel, voor jonge energie professionals)
d. aanbieders van energie
Holland Rijnland Energie
e. Kennisinstituten, onderwijs en arbeidsmarkt
Universiteit Leiden
MBO Rijnland
f. Algemeen Belang
Holland Rijnland Wonen

Dunea
Vertegenwoordiger vanuit het Rijk (BZK/EZK)

Beslispunten:

1. De uitgangspunten voor de te benaderen partijen Programmaraad in deze bijlage te onderschrijven
2. Een keuze te maken in de uit te nodigen partijen (beperkte groep of bredere groep) en de wijze van uitnodigen (brede bijeenkomst en daarin vragen wie deel wil nemen aan de Programmaaraad of deelnemers van tevoren specifiek vragen om deel te nemen)
3. Op korte termijn een eerste bijeenkomst plannen van de Programmaraad in wording

MEMO

Aan: Dagelijks Bestuur

Van: art. 5.1, lid 2 onder e Wod

Datum: 27 augustus 2019

Kenmerk: ADV-19-01238

Onderwerp: Stand van zaken regionale energietransitie

Kennisnemen van:

1. De notitie van 'Van Regionaal Energieakkoord Holland Rijnland naar Regionale Energiestrategie (RES) Holland Rijnland' die op 5 september besproken wordt in de Stuurgroep Regionale Energietransitie en daarna in het PHO+ Energie van 25 september

2. buiten reikwijdte

3. buiten reikwijdte

Inleiding:

Er wordt hard gewerkt aan de uitvoering van het Regionaal Energieakkoord Holland Rijnland. Tegelijkertijd dient elke regio nu een zogenaamde Regionale Energiestrategie (RES) te ontwikkelen. In de notitie van Energieakkoord naar RES wordt een procesvoorstel hiervoor gedaan. Die notitie zal in oktober – na vaststelling in het PHO van september – toegestuurd worden naar alle colleges en raden.

Kernboodschap:

Op 5 september (middag) vindt er een Stuurgroep Regionale Energietransitie plaats. Ter kennisname hierbij de daar te bespreken notitie en het voorstel in gemeente Alphen aan den Rijn als ontvanger van de rijksbijdrage aan te wijzen. Gezien het feit dat 29 van de 30 RES regio's hun financiële bijdrage anders pas eind 2019 zouden krijgen in plaats van het voorjaar, is er pragmatisch voor gekozen om aan BZK door

te geven dat ze met potlood vast de ontvangende organisatie neer konden zetten, maar dat besluitvorming hierover nog plaats moest vinden.

Consequenties:

De punten 1 en 2 zijn ter kennisname. Eventuele input hierop zal door Liesbeth Spies – als voorzitter – meegenomen worden naar de Stuurgroep.

buiten reikwijdte

Communicatie:

In de notitie staat beschreven hoe communicatie rondom de energietransitie/RES er globaal uit zal komen te zien. Communicatie over punt 2

buiten reikwijdte

Uitvoering:

Het Dagelijks Bestuur wordt op de hoogte gehouden over de ontwikkelingen (en het besluitvormingsproces) rondom de RES.

Bijlagen:

1. *Notitie Van Regionaal Energieakkoord Holland Rijnland naar Regionale Energiestrategie (RES) Holland Rijnland*
2. buiten reikwijdte

Notitie 'Van Regionaal Energieakkoord Holland Rijnland naar Regionale Energiestrategie (RES) Holland Rijnland'

Datum: 27 augustus

- Beslispunten:
 - Deze notitie vrij te geven voor het PHO Energie+ van 25 september
 - Uit te gaan van het ambitieniveau uit het Energieakkoord als basis bij de verdere voorbereiding en uitwerking van de RES
 - Duurzame mobiliteit op te nemen in de RES, ook al is het geen verplicht onderdeel (staat als thema wel in ons Regionaal Energieakkoord)
 - De governance als volgt uit te werken:
 - De huidige Stuurgroep als basis te nemen en in elk geval uit te breiden met netwerkbeheerder Liander
 - Andere stakeholders een rol te geven in de nog op te richten Programmaraad die een sterk adviserende functie krijgt en nauw betrokken zal zijn bij de uitvoering. In bijlage 3 wordt een voorstel gedaan voor de hiervoor te banderen partijen
 - De volksvertegenwoordigers te betrekken via een op te richten regionale adviescommissie of – wanneer hier weinig draagvlak voor is – intensief te informeren en te betrekken
 - Akkoord te gaan met de globale planning voor de RES Holland Rijnland voor de komende anderhalf jaar na ondertekening van het nationale Klimaatakkoord (naar verwachting eind november/begin december 2019)
- Routing van deze notitie:
 - 5 september in Stuurgroep
 - 25 september in PHO+ Energie
 - Colleges: najaar, via begeleidende informerende brief (bij deze notitie)
 - Raden: najaar, via begeleidende informerende brief (bij deze notitie)

1 Inleiding en context

1.1 Achtergrond

De regio Holland Rijnland werkt aan de uitvoering van het Regionale Energieakkoord uit 2017. Als vooruitstrevende regio met een eigen ambitie is Holland Rijnland toonaangevend bezig om een energieneutrale regio te worden. Het verder uitwerken en invullen van de ambitie vraagt om focus en samenhang in de activiteiten, hetgeen nadrukkelijk grotendeels al in gang is gezet.

Dit doet zich voor tegen de achtergrond van ontwikkelingen op landelijk niveau rondom het Klimaatakkoord. Als onderdeel hiervan krijgt de Regionale Energiestrategie (RES) een belangrijke positie: een plan dat richting geeft aan een deel van de ambities van het klimaatakkoord. De RES vormt een bouwsteen voor het uiteindelijke omgevingsbeleid dat het formele instrumentarium vormt dat de uitkomsten verankert.

Alle gemeentes in Nederland zijn in dat kader onderdeel van een RES-regio. Holland Rijnland is ook een RES-regio en het Energieakkoord van Holland Rijnland voorziet reeds in relevante onderdelen van de RES.

De bijdrage vanuit het nationale programma RES (NP RES) kan de komende drie jaar een relevante jaarlijkse bijdrage aan kennis, inspiratie en (proces)middelen vormen. Naar verwachting geldt hierbij de voorwaarde dat de regio een RES maakt en oplevert, geënt op de hiervoor ontwikkelde handreiking van het NP RES. Inschatting (op basis van [handreiking RES](#) van het NP RES) leert dat het huidige Energieakkoord op onderdelen aanvulling vraagt om als volwaardige RES gezien te kunnen worden. Hierbij kan door slim inrichten en prioriteren van werkzaamheden dit gat deels gedicht worden, onafhankelijk van de komst van het Klimaatakkoord en de RES.

Het landelijke Klimaatakkoord is reeds onderschreven door het Rijk. De partners IPO, UvW en IPO leggen het akkoord nog voor aan hun achterban. Voor de VNG gebeurt dat in een buitengewone vergadering van de VNG op 29 november 2019.

1.2 Ambities uit het Regionale Energieakkoord staan

In het Regionaal Energieakkoord (zie bijlage 1) staan een aantal ambities. Die blijven staan en zijn het vertrekpunt voor de RES. Kort gezegd gaat het om de volgende ambities:

- Energieneutrale regio in 2050 (80% duurzame opwek in eigen regio)
- 30% besparing in 2050 ten opzichte van 2015
- Voor 2025 is ingezet op:
 - o 2,5 PJ besparing
 - o 2,5 PJ opwek van duurzame energie
 - o Inzet op warmtetransitie in de regio (aardgasvrij)
 - o Stimuleren van , alternatieve vormen van duurzaam opgewekte energie (naast zon en wind)

Uitvoering hiervan is in onze regio geregeld via het Uitvoeringsprogramma (2018 en 2019) en vindt plaats langs vijf uitvoeringslijnen: Energie en Ruimte, Warmte, Energiebesparing, Zon op daken en Duurzame Mobiliteit.

De handreiking RES gaat vooral in op de opgaven voor de gebouwde omgeving (Warmte) en voor elektriciteit (Ruimte en energie en Zon op daken). Of er ook ambities gesteld worden ten aanzien van andere thema's wordt aan de regio's overgelaten. In bijlage 2 treft u een analyse van de ambities in het Klimaatakkoord ten opzichte van de ambities van het Regionaal Energieakkoord. Belangrijkste conclusie die op basis van deze analyse valt te trekken is dat het ambitieniveau niet omhoog hoeft ten

aanzien van ons eerder gesloten akkoord maar dat er op onderdelen eerder een herijking of herberekening gedaan moet worden en dat er sprake is van een andere fasering. Een belangwekkende ontwikkeling is het recent (eind augustus) verschijnen van het provinciale coalitieakkoord *Elke dag beter. Zuid-Holland*. De provincie streeft naar een energieneutraliteit. En heeft een voorkeur voor duurzame opwek door middel van zonnepanelen. In het akkoord staat ook het volgende te lezen: “Energieopwekking uit wind op land heeft onze laatste voorkeur. Wij actualiseren onze plaatsingsvisie voor windmolens met de volgende voorwaarden: er is lokaal draagvlak; windmolens worden opgesteld in lijnopstelling langs infrastructuur en grote open wateren; geen plaatsing in het Groene Hart, Hoeksche Waard, Midden-Delfland en natuurgebieden en omwonenden moeten kunnen meedelen in de opbrengsten van windmolens. Daarbij laat de provincie ruimte om te onderzoeken of bestaande locaties – zoals vastgelegd in ons omgevingsbeleid – kunnen worden uitgebreid. Met het Rijk en provincies gaan wij in overleg hoe wij gezamenlijk die duurzame elektriciteitsdoelstellingen voor de lange termijn halen”. De komende periode dient nagegaan te worden wat dit betekent voor de realisatie van onze ambities.

2 Doel en afbakening

2.1 Doel van dit plan

Dit plan beschrijft de manier waarop de komende periode concreter invulling wordt gegeven aan de (regionale) activiteiten rondom de energietransitie. Het verwoordt het gezamenlijke beeld van regiopartijen uit het Energieakkoord over wat ze op welke manier wil gaan doen. Vertrekpunt voor ambitie en activiteiten hierbij is, zoals hiervoor aangegeven, het bestaande Regionale Energieakkoord Holland Rijnland.

Dit plan is opgesteld om aan te geven hoe we met zijn allen willen komen van een gedragen Regionaal Energieakkoord naar een gedragen RES. Wat ontbreekt er nog? Welke bouwstenen zijn er nog nodig? Welke stappen moeten we hiervoor nog maken? En hoe organiseren we dit gezamenlijk? De ambitie en vooruitstrevendheid van de regio is en blijft hoog. Ook de bestaande uitvoeringslijnen blijven hiermee overeind. De focus op het ‘hoe’ en ‘wat’ ligt vast in het Energieakkoord Holland Rijnland.

2.2 Afbakening en focus

Voor wat betreft de inhoudelijke afbakening geldt dat deze het bestaande Regionale Energieakkoord aanhoudt. Ook de regionale ambitie als vertrekpunt ligt hierin vast. Deze notitie gaat daarmee vooral in op het ‘hoe’ van effectieve verdere uitwerking en uitvoering. Dit betekent ook dat deze notitie nadrukkelijk meer bedoeld is als vertrekpunt voor onderlinge samenhang en benodigde samenwerking en niet zozeer als programma- of projectbeheersingsplan.

Deze notitie omvat de bestuurlijk relevante aspecten van de regionale aanpak van de energietransitie: de afstemming tussen regionale en lokale activiteiten is hierin een voornaam onderwerp. Denk hierbij aan het samenspel tussen regionaal en lokaal rondom bijvoorbeeld planvorming, participatie, besluitvorming en evt. uitvoering.

Hierbij richten we de activiteiten zo veel als mogelijk in zodat ze voldoen aan de ‘eisen’ zoals gesteld in de Handreiking RES, zodat we als regio RES-bestendig zijn.

3 Benodigde aanvullende, inhoudelijke bouwstenen voor RES Holland Rijnland

Een RES Holland Rijnland op basis van het Energieakkoord vraagt om een aantal aanvullende zaken en acties. Mede op basis van consultatie van het PHO+ van 22 mei jl is de volgende lijst van bouwstenen (werkzaamheden en activiteiten, waarvan de resultaten straks een plek krijgen in de RES) bepaald:

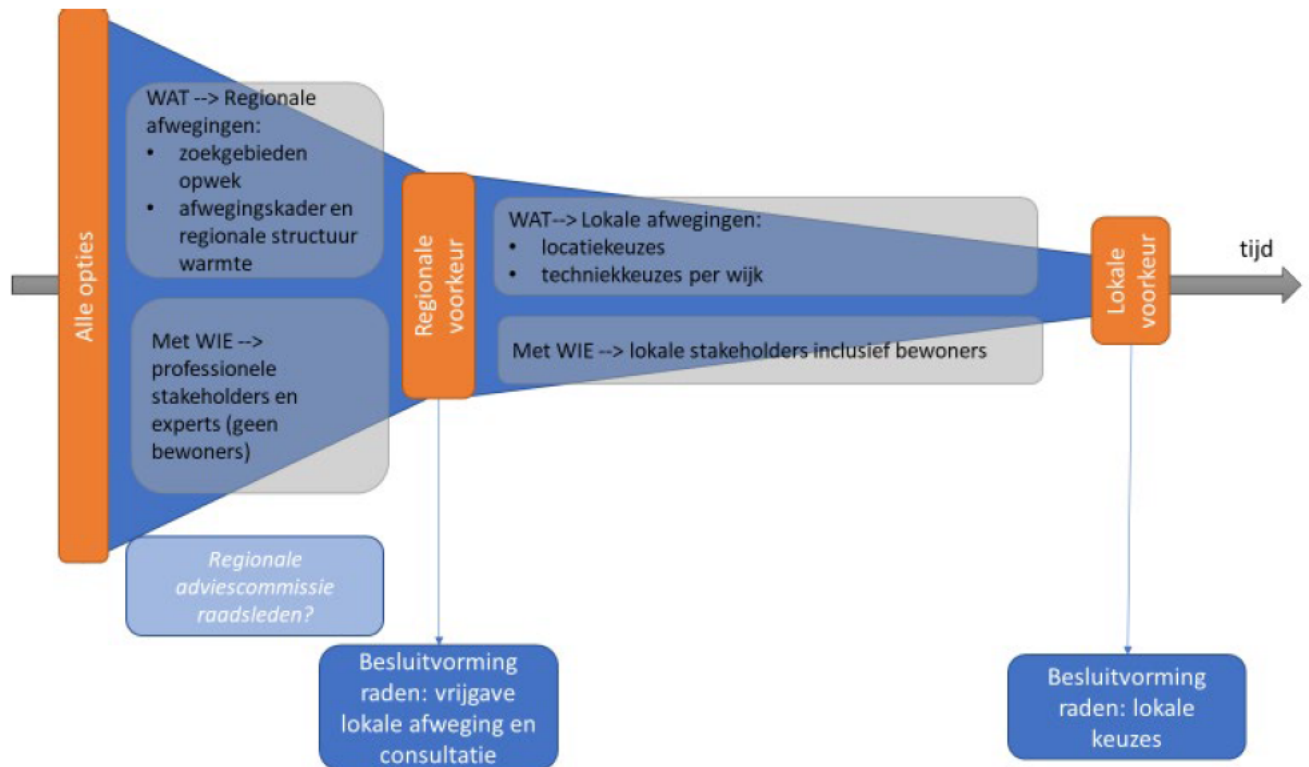
- *Actualisatie van basisgegevens:* Actualiseren en waar nodig nader specificeren van de gegevens die de basis vormen voor de ambitie en plannen (nu wordt gewerkt op basis van de Posad studie uit 2016): vraag (afname, voorzien gebruik) en aanbod (bronnen, potentie) van energie, nu en tot 2050. Hiermee kan ook:
 - een aanscherping van de afbakening worden doorgevoerd (kan in lijn met RES) rondom mobiliteit, landbouw en industrie. In dit kader kan deels mogelijk gebruik worden gemaakt van de gegevens die vanuit het NP RES beschikbaar worden gesteld.
De vraag hierbij is of wij in onze regionale RES ook ambities en doelstellingen willen formuleren ten aanzien van mobiliteit en landbouw (grootschalige industrie is niet logisch aangezien we die in onze regio niet of nauwelijks hebben). Als dat het geval is, zal dit verder uitgewerkt moeten worden voordat het ter besluitvorming voorgelegd kan worden
- *Studie regionale Warmtevoorziening:* Verkennen, voorbereiden en waar wenselijk uitwerken van de (keuzes in de) warmtevoorziening van de gebouwde omgeving op regionaal niveau en het samenspel met het lokale niveau. Dit vormt tevens het product dat als 'Regionale Structuur Warmte' gevraagd wordt als onderdeel van de RES. De werkzaamheden om dit onderdeel tot stand te brengen zijn recent in gang gezet (opdracht aan APPM en CE Delft voor een Verkenning Regionale Structuur Warmte)
- *Concretisering van de locaties voor duurzame opwek:* Gericht op:
 - ruimtelijke inpassing (zoekgebieden of locaties) voor de opwek van de 2,5 PJ per 2025. Dit is in gang gezet, met infrastructuur als eerste zoekrichting
 - ruimtelijk afweging (zoekgebieden) voor de aanvullende 4,4 PJ per 2050. Dit vraagt om een breder afweging(skader) rondom draagvlak, kosteneffectiviteit en ruimtelijke kwaliteit/inpassing. Onderdeel hiervan is ook het (in samenspraak met Liander) in beeld krijgen van de effecten op de elektriciteitsinfrastructuur. Dit is tevens nodig om een integrale ruimtelijke afweging te kunnen maken rondom de verschillende claims, van belang in het kader van de omgevingsvisies.
- *Sociaal-economische principes doorontwikkelen naar kaders:* Dit betreft het zorgen voor een gelijk speelveld en betrokkenheid (participatie) van omwonenden binnen de regio bij het ontwikkelen van de duurzame opwek van elektriciteit.
- *Zon op dak:* Bij actualisatie van de basisgegevens kijken naar de aannames hier achter. Vanuit de RES wordt er vanuit gegaan dat wij alle geschikte daken vol hebben met zonnepanelen in 2030. Daar zijn nog flinke vraagtekens bij te zetten omdat wij hier als overheden nauwelijks over gaan en slechts kunnen stimuleren. Dit willen we randvoorwaardelijk opnemen in de RES. En daarin ook aangeven wat wij nodig hebben om dit doel te bereiken.
- *Ambities vertalen naar RES-jaartallen:* De RES vraagt om een aanbod/plan dat zich richt op 2030. Ten opzichte van het Energieakkoord van Holland Rijnland vraagt dat een vertaling van de bestaande ambities van 2025 en 2050.

4 Procesaanpak

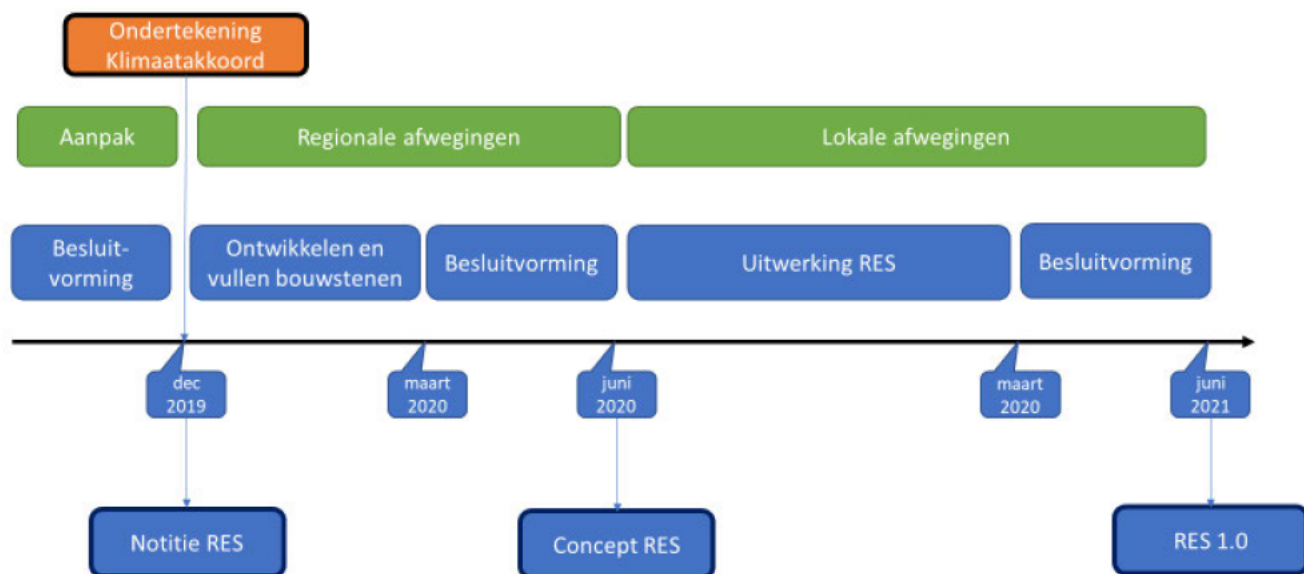
4.1 Besluitvorming en participatie

- De RES wordt opgesteld door de regio maar de gemeenteraden zijn uiteindelijk de beslissende instanties die de RES vaststellen. Daarbij geldt dat de RES op zijn beurt een bouwsteen is van het omgevingsinstrumentarium, waarin de afspraken daadwerkelijk tot kaders worden. Het is dan ook zaak om, vooruitlopend op de uiteindelijke besluitvorming, de raden zo goed mogelijk te betrekken in het proces. In dit kader wordt gedacht aan het in het leven roepen van een regionale adviescommissie van raadsleden, statenleden en Verenigde Vergadering (VV)leden.
- Vooruitlopend hierop geldt dat de Stuurgroep, het PHO en evt. het regionale DB en AB voor de regionale aangelegenheden een voorbereidende rol hebben. Zij geven regionale afwegingen vrij ten behoeve van lokale besluitvorming in de raden, via de colleges.
- Onderscheid wordt gemaakt tussen:
 - enerzijds regionale vragen, keuzes en afwegingen. Deze krijgen initieel invulling door betrokkenheid van experts en professionals: denk aan ambtelijk experts, professionele stakeholders uit de sector, georganiseerde belanghebbenden op regionale schaal. Daarna komen die onderwerpen eerst op de regionale bestuurstafel en daarna op de lokale. Dit zijn activiteiten die op regionale schaal gecoördineerd worden. Hierbij valt te denken aan de wenselijkheid van een regionale warmtestructuur, zoekgebieden voor opwek of opslag, afspraken over de verdeling van gedeelde bronnen,
 - anderzijds lokale vragen, keuzes en afwegingen. Deze krijgen nadrukkelijk ook invulling door betrokkenheid van bewoners, lokale bedrijfsleven. Dit zijn activiteiten die op lokale schaal gecoördineerd worden. Dit gaat bijvoorbeeld over locatiekeuzes, lokale warmtevisies en -transitieplannen en lokale participatietrajecten.
- Waar mogelijk combineren we onderwerpen wanneer we stakeholders betrekken. Dat betekent dat we zo mogelijk gesprekken/participatie rondom duurzame opwek (bijvoorbeeld wind en zon) combineren met die over warmtevoorziening. Maar zo mogelijk ook met bredere ruimtelijke claims (denk aan woningen, bedrijven, recreatie, natuur, etc).

De hoofdlijn van het te doorlopen proces voor in elk geval Energie en Ruimte (en daarmee Elektriciteit) en Warmte kan als volgt schematisch worden weergegeven.

4.2 Stappenplan en planning

Op hoofdlijnen ziet de planning er uit als in bovenstaand schema. Hierbij zijn de bepalende / vaste momenten ingegeven door de ondertekening van het Klimaatakkoord (naar verwachting oktober 2019).

Na vaststelling van de aanpak in colleges en raden (naar verwachting oktober 2019) komen – in lijn met de principes zoals verwoord in 4.1 – twee hoofdfases aan de orde. De eerste leidt tot de concept RES, waarbij de focus vooral ligt op de regionale afwegingen (waarbij nadrukkelijk de lokale overheden een rol en input hebben). De tweede fase leidt tot een RES 1.0, waarin ook de lokale afwegingen doorvertaald zijn. Beide fases kennen hun eigen besluitvormingstraject, waarin de lokale besturen besluitvormend zijn. De te volgen lijn hierbij is Stuurgroep → PHO+ → college/dagelijkse bestuur → raad/algemeen bestuur.

4.2.1 Concept RES – Regionale afwegingen

Als eerste kan de invulling van de bouwstenen - zoals genoemd in hoofdstuk 3 - plaatsvinden. Dat gebeurt parallel aan de al lopende ('reguliere') activiteiten in het kader van de uitvoering van het Energieakkoord.

Algemeen:

- Actualisatie basisgegevens regio

Warmte:

- Afwegingskader warmte: op basis van gezamenlijke realistische inschatting van bronnen voor warmte ontwikkelen van spelregels voor toe- en verdeling van warmte over afnemers binnen de regio, inclusief aspecten netcapaciteit, markt en eigenaarschap

- Regionale structuur warmte: de verkenning die nu loopt moet leiden tot een zgn. Regionale Structuur Warmte, als onderdeel van de RES

Ruimte en Elektriciteit:

- Zoekgebieden hernieuwbare opwek (vanuit eerste zoekrichting korte termijn langs infrastructuur)
- Afwegingskader duurzame opwek: met daarin aandacht voor ruimtelijke kwaliteit, netcapaciteit, markt, andere functies en draagvlak
- Uitgewerkte regionale sociaal-economische kaders (obv bestaande principes)

Besparing:

- Afspraken maken (convenant/green deal) met doelgroepen over besparing, zoals bedrijven en woningbouwcorporaties

Zon op dak:

- Stimuleren van meer zon op dak via o.a. kennisuitwisseling en het organiseren van bijeenkomsten met doelgroepen (o.a. bedrijven)

Mobiliteit:

- Regionale duurzaamheidsambities ten aanzien van mobiliteit vastleggen via o.a. de RES (in ieder geval in relatie tot elektriciteit maar ook breder, ten aanzien van het verduurzamen van mobiliteit)

4.2.2 RES 1.0 – Lokale afwegingen

Na vrijgave van de Concept RES kan deze lokaal worden uitgewerkt en afgestemd.

Algemeen:

- lokale invulling en uitwerking en (gelijktijdig) uitvoering
- belangrijk aspect hierbij is communicatie richting de inwoners

Warmte:

- Keuzen over te gebruiken bronnen en de rol van de gemeente in de toekomstige warmtevoorziening
- Doorvertaling en afstemming met (vorming van) de transitievisie warmte per gemeente

Ruimte en Elektriciteit:

- Specificeren, selecteren en invullen (voorwaarden) zoekgebieden
- De regionale, sociaal-economische kaders worden op lokaal niveau vastgesteld

Besparing (voornamelijk gericht op inwoners):

- Wijkaanpakken
- Fysiek duurzaam loket
- Duurzaamheidsfondsen
- Energieambassadeurs

Zon op dak:

- Uitvoering van gerichte acties voor doelgroepen en inwoners

Mobiliteit:

- uitwerking van regionaal aangedragen deelproducten in lokale plannen: o.a. beleid en uitvoering ten aanzien van laadpalen, autodelen, emissieloos openbaar vervoer en doelgroepenvervoer

5 Organisatie: Regio en gemeenten, andere stakeholders

De RES vraagt om samenwerking van gemeenten, provincie, waterschappen, gemeenten, de netbeheerders, het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgerinitiatieven om tot gezamenlijk gedragen keuzes te komen. Meer specifiek vraagt de RES volgens de eerdere genoemde handreiking om een regionale Stuurgroep die gezamenlijk besluiten neemt over de RES. Die bestaat minimaal uit bestuurlijke vertegenwoordiging van provincie, waterschap, gemeenten en een vertegenwoordiging van de netbeheerder, woningbouwcorporaties, maatschappelijke partijen (denk in elk geval aan energie coöperaties) en het bedrijfsleven. Gedachte hierachter is dat de opgave niet alleen een publieke is, en zeker richting concretere plannen en uitvoering (investeringen) ook sterk gedragen wordt door maatschappelijke en private partijen.

In de huidige praktijk van het Energieakkoord worden deze niet-publieke partijen in onze regio betrokken bij de voorbereiding en ontwikkeling van plannen. Ten opzichte van de huidige werkwijze vanuit het Energieakkoord vraagt de RES om aanpassing van de betrokkenheid van partijen.

Het voorstel is om naast de bestaande stuurgroep – vergelijkbaar met het organisatiemodel van de RES in de regio Drechtsteden - een Programmaraad in het leven te roepen. Hierin zijn de breder betrokkenen partijen vertegenwoordigd. De Programmaraad heeft een adviserende rol heeft in de planvorming rondom de energietransitie. Deze kan in een latere instantie ook optreden als een 'borgingscommissie', die in gezamenlijkheid de voortgang van o.m. de realisatie monitort en zo nodig aanpassingen agendeert.

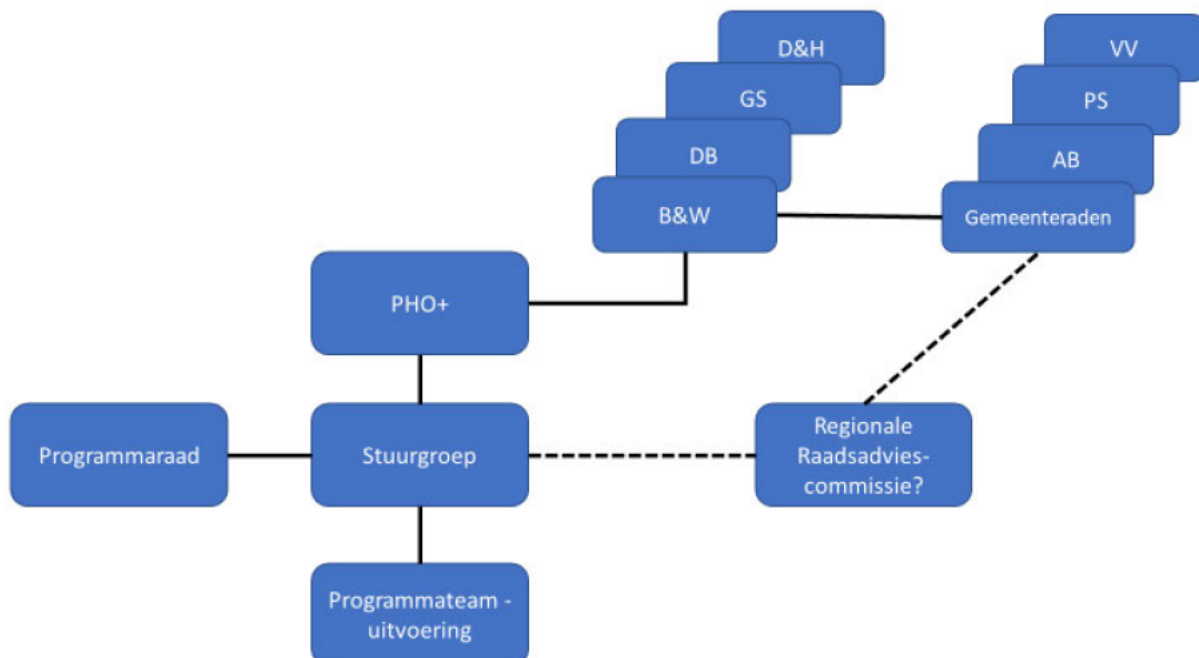
De aard, omvang en impact van de RES en intensieve (besluitvormings)proces om hiertoe te komen, vragen om slimme en effectieve betrokkenheid van de publieke partijen. De gemeenteraden zijn besluitvormend, tegelijkertijd bestaat behoefte om gedurende de ontwikkeling van de RES gericht en op gezette tijden vertegenwoordigers te kunnen consulteren. In deze lijn is het voorstel dat om een Raadsadviescommissie RES in het leven te roepen. Dit met het doel om een groep van vertegenwoordigende raads- staten en Verenigde Vergadering (VV) -leden uit de regio gericht te kunnen betrekken bij regionale aangelegenheden en afwegingen die worden voorbereid. Voorstel is dat elke gemeenteraad uit de regio en de VV van het hoogheemraadschap Rijnland een vertegenwoordiger uit hun midden kiest om hierin plaats te nemen. Deze raadsadviescommissie komt geregeld bijeen, wordt geïnformeerd over de stand van zaken heeft een adviserend rol richting de Stuurgroep en natuurlijk een informerende en adviserende rol naar haar eigen raden.

Bij elkaar zien we voor onze regio een model voor ons waarin de publieke belangen, de ambitievorming en de sturing plaats vindt in een Stuurgroep met daarin vooral publieke bestuurders. In de Programmaraad, die een adviserende rol heeft naar de Stuurgroep, zitten alle betrokken stakeholders. De Programmaraad heeft daarnaast een belangrijke rol in de uitvoering en borging van de diverse uitvoeringslijnen. In bijlage 3 wordt een voorstel gedaan voor de te benaderen partijen voor deze Programmaraad.

De Regionale Raadsadviescommissie maakt daarbij kortere lijnen tussen de raden en

planontwikkeling (inhoud en proces) mogelijk.

Hieronder wordt dit uitgewerkt in een schema:

6 Kosten

Vanuit het NP RES krijgt elke RES regio een financiële bijdrage (voor 2019, 2020 en 2021) voor de uitwerking van de RES. De verdeling daarvan vindt plaats volgens een – binnen het Nationaal Programma RES vastgestelde – verdeelsleutel. Voor onze regio zal de bijdrage iets meer dan 4 ton per jaar bedragen. Naar verwachting zal dit bedrag in het najaar in een keer over worden gemaakt. De regio moet hiervoor een gemeente of provincie aanwijzen die als kassier kan fungeren; de regio zelf is hiertoe niet gemachtigd. Voorstel is om de gemeente Alphen aan den Rijn als ontvangende organisatie aan te wijzen.

Binnen de huidige uitvoeringsstructuur van het Regionaal Energieakkoord is al rekening gehouden met een financiële bijdrage per gemeenten en een bijdrage door de overige partners, om het huidige uitvoeringsprogramma uit te kunnen voeren. Met deze RES bijdrage kunnen we de extra bouwstenen bekostigen. Wanneer het Klimaatakkoord ondertekend wordt, en dus duidelijk is dat er een RES gaat komen inclusief de financiering, volgt er een aangepaste begroting.

Bijlagen:

1. *Energieakkoord Holland Rijnland*
2. *Analyse Klimaatakkoord en Energieakkoord Holland Rijnland*
3. *Inventarisatie van mogelijk te benaderen partijen voor de Programmaraad*

Bijlage 3. Inventarisatie van mogelijk te benaderen partijen voor de Programmaraad

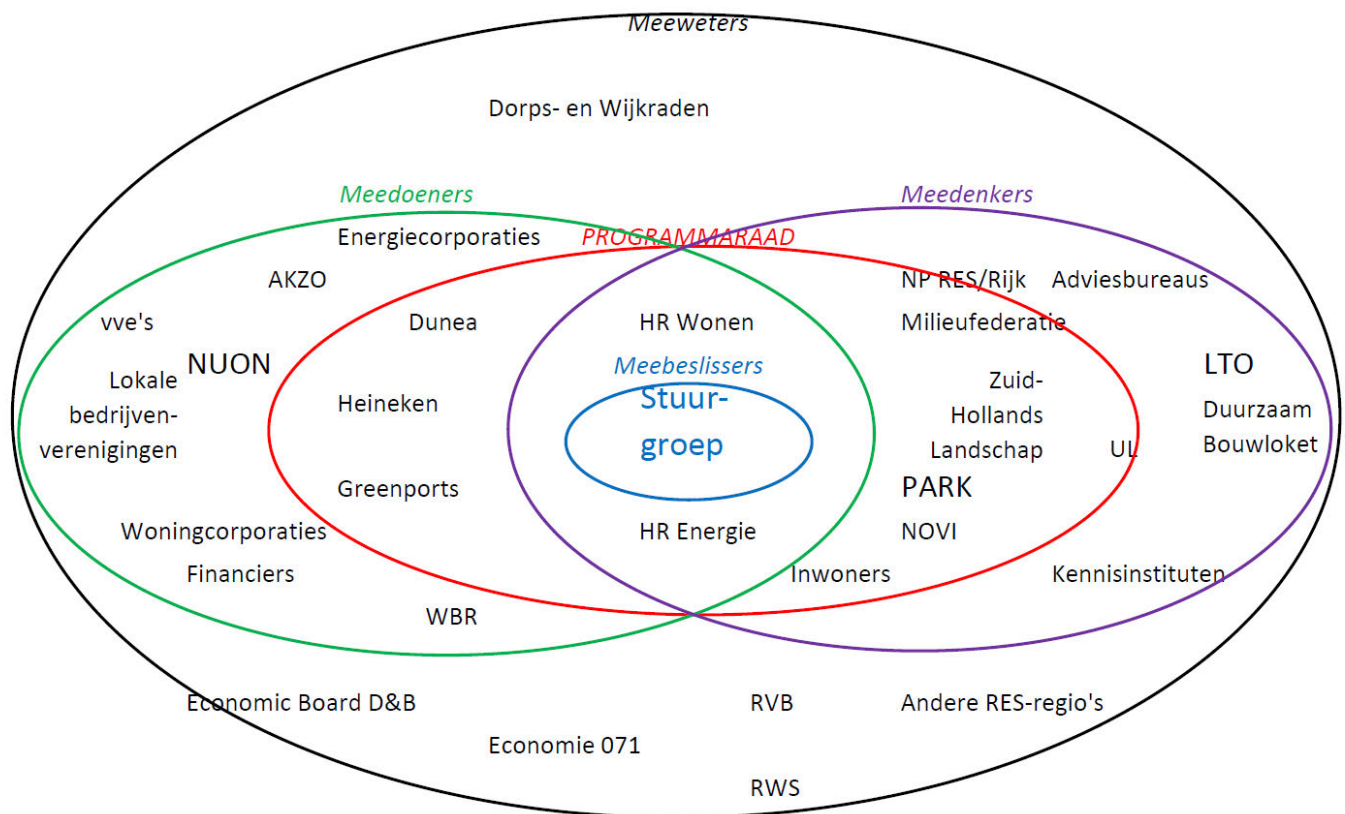
Hierbij een eerste inventarisatie van mogelijke partijen die benaderd zouden kunnen worden om zitting te nemen in de nog op te richten Programmaraad Regionale Energiestrategie (RES) Holland Rijnland. Als uitgangspunten bij deze lijst geldt dat de Programmaraad:

- zich richt op partijen die belang bij en invloed op de regionale energietransitie hebben;
- een adviserende rol heeft richting de stuurgroep over de planvorming / RES;
- bestaat uit partijen die
 - o ófwel een groot aantal belanghebbenden vertegenwoordigen/grote achterban hebben
 - o ófwel vertegenwoordigend optreden namens meerdere partijen vanuit dezelfde sector of vergelijkbare belangen hebben op regionaal niveau
 - o ófwel bereid zijn een actieve rol te nemen en bijdrage te leveren aan de opgave, en hiertoe initiatieven ontplooiën
- gezamenlijk een gelijkwaardige verdeling over de verschillende belangen omvat;
- vanuit deelnemende partijen wordt bemenst op bestuurlijk niveau, of tenminste gemandateerd door en representatief voor de te vertegenwoordigen achterban.

Gekeken is vanuit de volgende belangen en achtergronden op regionaal niveau:

- a. Bedrijfsleven/economie/grootverbruikers van energie
- b. Natuur en recreatie
- c. Burgers/inwoners
- d. Aanbieders van energie
- e. Kennis
- f. Algemeen belang

Van de groslijst met actoren is vervolgens gekeken of zij meebeslisser, meedenker, meedoener of meeweter zijn. Op deze wijze kunnen de partijen ingedeeld worden in verschillende schillen. Dit geeft het volgende beeld voor regionale stakeholders:

Hieronder een eerste voorstel voor een samenstelling van de Programmaraad. Hierbij dient aangegeven te worden dat deze partijen voor het grootste deel nog niet zijn gepolst en dat de samenstelling dus nog kan wijzigen:

a. Bedrijfsleven/economie/grootverbruikers van energie	
1. VNO NCW	Vertegenwoordiger van werkgevers / bedrijfsleven
2. LTO (Land- en Tuinbouworganisatie)	Vertegenwoordiger agrarische sector
3. Heineken	Vertegenwoordiger van het bedrijfsleven en een ambitieuze initiatiefnemer
4. Greenports (Duin- en Bollenstreek en Boskoop)	Vertegenwoordiger relevante economische regionale clusters
b. natuur en recreatie	
5. Zuid-Hollands landschap	Belangenbehartiger vanuit het landschap
6. Natuurfederatie/Milieudefensie	Belangenbehartiger vanuit het landschap
c. Burgers/inwoners	
7. Vertegenwoordiger vanuit inwoners	Welke organisatie vertegenwoordigt de inwoners in onze? Of kiezen we hierbij voor de vorm van de vertegenwoordiging door de raden?
d. aanbieders van energie	
8. Holland Rijnland Energie	Vertegenwoordiger van energie coöperatie in de regio

9. NUON, als bestaande, grote aanbieder van warmte in onze regio	<i>Vertegenwoordiger energiebedrijven en partij met bestaande positie in regio (warmtenet)</i>
<i>e. Kennisinstituten, onderwijs en arbeidsmarkt</i>	
10. Universiteit Leiden	<i>Kennisdrager en -ontwikkelaar</i>
11. Onderwijs en arbeidsmarkt	<i>Vertegenwoordigers van scholing en (toekomstige) arbeidsmarkt</i>
<i>f. Algemeen Belang</i>	
12. Holland Rijnland Wonen	<i>Vertegenwoordiger van woningcorporaties in de regio, grote (georganiseerde) afnemers van warmte gebouwde omgeving</i>
13. Dunea	<i>Regionaal atereidingbedrijf dat te maken heeft aquathermie en ambities heeft voor energie</i>
14. Vertegenwoordiger vanuit het Rijk (BZK/EZK)	<i>Vertegenwoordiger van nationaal belang</i>

Beslispunten:

1. De uitgangspunten voor de te benaderen partijen Programmaraad in deze bijlage te onderschrijven
2. Een keuze te maken in de uit te nodigen partijen (beperkte groep of bredere groep) en de wijze van uitnodigen (brede bijeenkomst en daarin vragen wie deel wil nemen aan de Programmaaraad of deelnemers van tevoren specifiek vragen om deel te nemen)
3. Op korte termijn een eerste bijeenkomst plannen van de Programmaraad in wording

Overzicht genodigden Programmaraad RES Holland Rijnland

Organisatie	Contactpersoon
Bedrijfsleven/economie/grootverbruikers van energie	
VNO NCW	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
LTO (Land- en Tuinbouworganisatie)	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Heineken	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Greenports (Duin- en Bollenstreek)	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Greenports (Boskoop)	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Natuur en recreatie	
Natuur- en milieufederatie	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Milieudefensie	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Burgers/inwoners	
KEK (Klimaat en Energie Koepel)	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Aanbieders van energie	
Holland Rijnland Energie	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Kennisinstituten, onderwijs en arbeidsmarkt	
Universiteit Leiden	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
MBO Rijnland	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Algemeen	
Holland Rijnland Wonen	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
Dunea	art. 5.1. lid 2 onder e Woo
NP RES	art. 5.1. lid 2 onder e Woo

Q&A Regionale Energiestrategie (RES) Holland Rijnland

Waarom een Regionale Energiestrategie?

Het maken van een RES, is een activiteit die opgenomen is in het landelijke Klimaatakkoord. Zowel de IPO, UvW als de VNG hebben hier eind 2019 hun handtekening onder gezet.

Wat staat er in de RES?

In de RES staat beschreven welke strategie de RES-regio hanteert om lokale/regionale energiedoelstellingen te bepalen en te behalen. De RES heeft een horizon van 2030 met een doorkijk naar 2050. Concrete zaken die in de RES Holland Rijnland opgenomen zijn, zijn:

- Een bod voor het aandeel op te wekken van hernieuwbare elektriciteit in TerraWattuur (TWh)
- Een beschrijving van de toekomstige Regionale Warmtestructuur
- Een CO2- reductie doelstelling en een actieplan voor duurzame mobiliteit (o.a. laadinfrastructuur)
- Een doelstelling voor energiebesparing en een overzicht van de activiteiten die gemeenten in dit kader (kunnen) uitvoeren

Ook zijn per thema de randvoorwaarden aangegeven. Bijvoorbeeld de komst van een nieuwe Warmtewet.

Voor wat betreft de opwek van elektriciteit is door het Rijk aangegeven dat alle aanbiedingen van de regio's voor duurzame opwek op moeten tellen tot 35 TWh. Als dat niet zo is, dan moet de resterende opgave alsnog tussen de regio's verdeeld worden.

Wat is de meerwaarde van de RES?

- De oplossing voor energietransitie gaat vaak over bestuurlijke grenzen heen, denk aan grootschalige wind- en zonprojecten en aqua- en geothermie (warmtenetten). Door regionale afstemming van vraag en aanbod kunnen de warmtebronnen optimaal benut worden.
- De meerwaarde van een RES zit daarnaast in het bundelen van capaciteit en kennis tussen decentrale overheden ten aanzien van het energiebeleid, netwerk, stakeholders etc.
- Tot slot maakt de RES regionaal maatwerk mogelijk door samen met alle actoren te kijken wat waar mogelijk is.

Van wie komt de opdracht voor de RES en wie geeft er uitvoering aan?

De RES volgt uit het aanbod van de koepels (VNG, IPO en Unie van Waterschappen) aan het nieuwe kabinet, waarin ze aangeven samen te willen werken "Naar een duurzaam Nederland". Dit heeft geresulteerd in de samenwerking aan een landelijk Klimaatakkoord en de daaraan verbonden RES opgave.

Decentrale overheden in de regio (gemeenten, waterschappen en provincie) maken zelf een RES in hun [RES-regio](#). Zij betrekken daarbij maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven in de regio.

De gemeenten en provincies besluiten zelf over de verankering van de RES in hun Omgevingsbeleid (Omgevingsvisie, Omgevingsplan/Omgevingsverordening). De waterschappen benutten hiervoor het waterbeheerprogramma en kunnen desgewenst een eigen Waterschapsomgevingsvisie opstellen.

Wat is de status, ondersteunend of bindend? Bv. In de Handreiking wordt nu steeds aangegeven wat minimaal in een Startdocument dient te komen. Dit suggereert een bindende status.

Om ervoor te zorgen dat alle RES's landelijk optelbaar en vergelijkbaar zijn, bevat de Handreiking RES de landelijke spelregels voor de producten, planning en het proces van de RES. Per product wordt aangegeven of het gaat om een verplichting of niet:

- Startdocument: advies, geen verplichting, wel raadzaam om op te stellen:

- Het bestuurlijk startdocument voor de RES heeft als doel om bestuurlijk commitment te krijgen op het proces, inhoud, planning, organisatie en doel. Indien regio's ervoor kiezen om geen startdocument te laten vaststellen bij de formele start van de RES moeten ze kunnen aantonen op welke wijze raden, Staten en Algemene Vergaderingen zijn en worden betrokken bij het proces.
- Om straks concrete locaties voor zon en wind te kunnen realiseren, moet het omgevingsbeleid (visies en/of omgevingsplannen) aangepast worden. Een belangrijk element in het startdocument is het borgen van de manier waarop de RES wordt vertaald in het ruimtelijk beleid van gemeenten en provincie(s).
- Concept-RES: verplichting
- RES 1.0 en 2.0: verplichting

Wat is de juridische status van de regionale inzet?

De regionale inzet wordt vastgelegd in de gemeentelijke en/of provinciale omgevingsvisie en in de provinciale omgevingsverordening en het gemeentelijke omgevingsplan. Daarmee worden de afspraken uit de RES ruimtelijk geborgd. Het Klimaatakkoord is niet vrijblijvend. Met het ruimtelijk juridisch instrumentarium is de projectie en uitvoer van projecten die bijdragen tot het behalen van klimaatkoord-doelstellingen afdwingbaar. We moeten echter te allen tijde voorkomen dat we dit instrumentarium moeten inzetten. Het NP RES is gericht op ondersteunen en elkaar helpen bij het halen van de nationale en regionale doelstellingen.

Hoe verhoudt de RES zich tot het gemeentelijke beleid?

Na vaststelling van de RES 1.0 is het aan de gemeente om deze te verankeren in haar lokale beleid. Ruimtelijk betekent dat in omgevingsvisies, omgevingsplannen of omgevingsprogramma's. Daarnaast stelt elke gemeente een Transitievisies Warmte op in 2021.

Uit welke partijen bestaat de RES-regio?

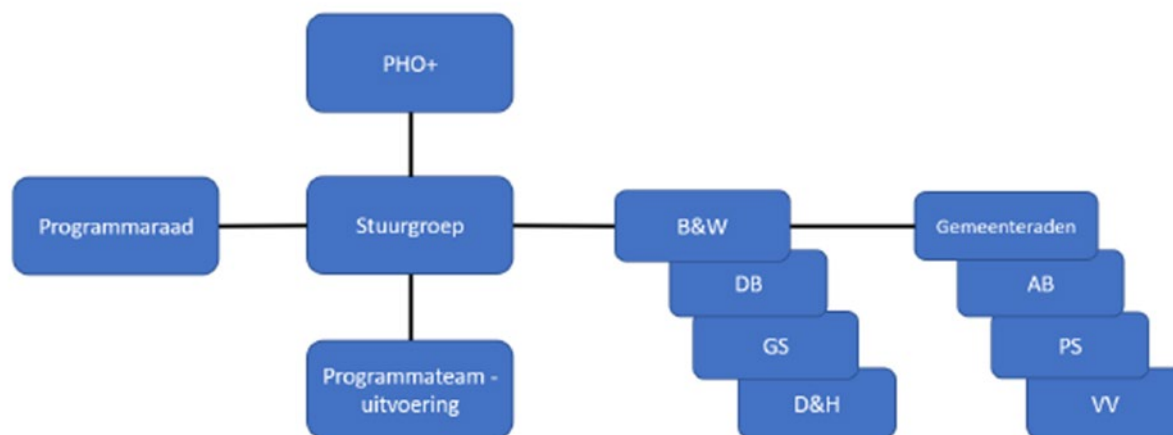
De RES-regio Holland Rijnland bestaat uit de dertien gemeenten: Alphen aan den Rijn, Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten en Zoeterwoude. De gemeenten werken samen met de Omgevingsdienst West-Holland (ODWH), het Hoogheemraadschap van Rijnland, netbeheerder Liander en de provincie Zuid-Holland aan de RES.

Hoe verhoudt de RES zich tot het Regionale Energieakkoord?

Op 27 september 2017 ondertekenden achttien partijen het Energieakkoord Holland Rijnland. Dit waren de destijds nog veertien gemeenten van de regio Holland Rijnland, de provincie Zuid-Holland, de ODWH, het HHR en Holland Rijnland. Deze partijen werken sindsdien samen aan de regionale ambitie om in 2050 een energieneutrale regio te zijn. Het Energieakkoord stelt concrete tussendoelen voor 2025. Het Energieakkoord vormt de basis voor de RES. Dit is vastgelegd in de Startnotitie 'Van Energieakkoord naar RES'. De tussendoelen uit het Energieakkoord hebben wij doorgetrokken en vertaald naar 2030. Zo sluiten wij aan op de eisen die de RES stelt.

Welke partijen zijn er bezig met de RES in Holland Rijnland?

Gemeenten in de regio, het Hoogheemraadschap Rijnland (HHR) en de provincie werken samen aan een RES. Hiervoor gebruiken we zoveel mogelijk de al bestaande structuren van het regionale Energieakkoord (zie figuur 1 en 2). Nieuw is dat we bij de RES ook maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven in de regio betrekken. Dit doen we onder andere via een Programmaraad. Het volledige overzicht vind je onder 'Hoe zijn inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties betrokken?'.

Figuur 1: Overzicht bestuurlijke structuur RES

Toelichting Figuur 1

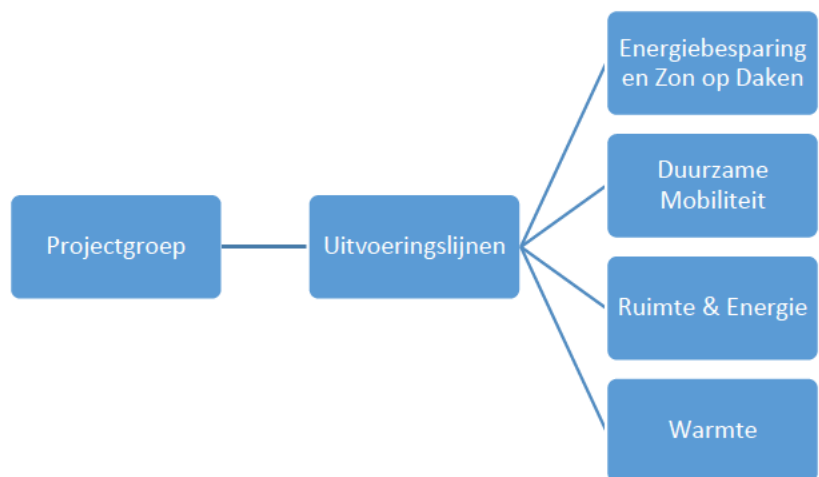
PHO+ energie: Portefeuillehoudersoverleg Energie waarbij portefeuillehouders van de gemeenten, de bestuurder van het Hoogheemraadschap en de gedeputeerde aanwezig zijn.

Stuurgroep: De Stuurgroep bestaat uit:

- Een bestuurlijk vertegenwoordiger van de gemeenten per subregio. Dus één vertegenwoordiger van de Duin- en Bollenstreek, de Leidse regio en de Rijn- en Veenstreek.;
- De Gedeputeerde Energie van de provincie;
- De portefeuillehouder Energie van het HHR;
- Een vertegenwoordiger van netbeheerder Liander;
- Een vertegenwoordiger van de ODWH
- De portefeuillehouder Energie van Holland Rijnland, die tevens de rol van voorzitter vervult.

Programmateam uitvoering: Zie figuur 2

Volksvertegenwoordigers: Algemeen Bestuur (AB) en Dagelijks Bestuur (DB) regio Holland Rijnland, College van Burgemeester en wethouders (B&W), Gedeputeerde Staten (GS), college van Dijkgraaf en Hoogheemraden (D&H) Gemeenteraden, Provinciale Staten (PS), Verenigde Vergadering (VV).

Toelichting figuur 2

Projectgroep: In de projectgroep worden alle stukken die gemaakt zijn in de uitvoeringslijnen besproken. Na behandeling in de projectgroep, worden de stukken doorgestuurd naar de stuurgroep en het PHO+ energie.

Uitvoeringslijnen: In totaal zijn er vier uitvoeringslijnen. Iedere uitvoeringslijn heeft een werkgroep die wordt geleid door 1 of 2 trekkers. De trekkers zijn verantwoordelijk voor het schrijven van de Concept RES en RES. Dit doen zij samen met de programmacoördinator en in afstemming met de werkgroepen.

Programmacoördinator: De programmacoördinator houdt toezicht op de voortgang. Het programma wordt ondersteund door een programmasecretaris.

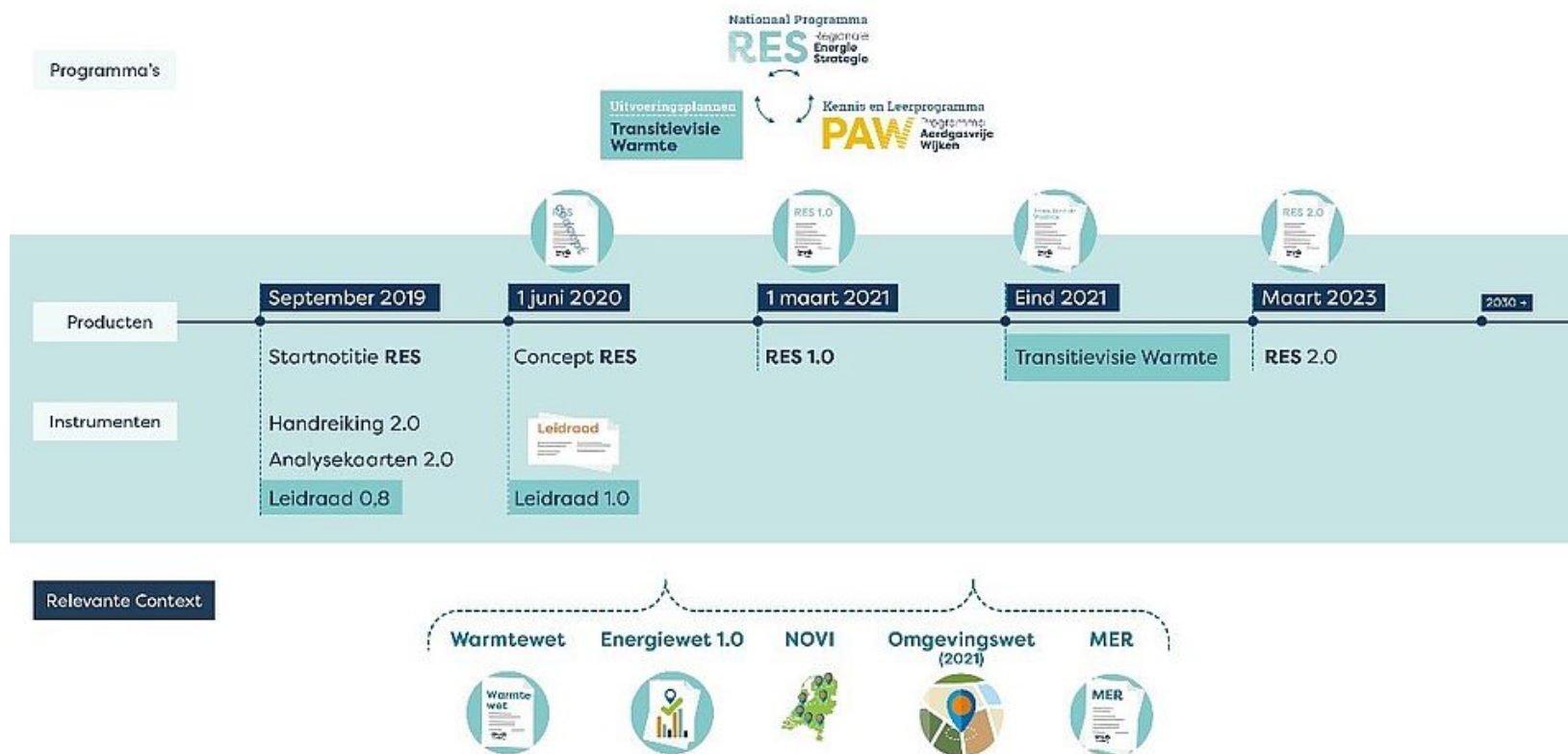
Figuur 2: Opbouw Programmateam Uitvoering Energieakkoord en RES

Hoe ziet de planning van de RES eruit?

De concrete deadlines zijn:

- Aanlevering concept RES bij NP RES/PBL - 1 juni 2020
- Aanlevering RES 1.0 bij NP RES/PBL - 1 maart 2021

Figuur 3 laat zien hoe de RES-planning er op hoofdlijnen uitziet. En geeft ook inzicht in hoe de planning van de TVW zich hiertoe verhoudt. De planning voor de TVW's sluit dus aan op de planning van de RES.

Figuur 3: Gedetailleerd overzicht planning RES en Transitievisie Warmte

Wat gebeurt er als de regio de Concept RES niet op tijd aanlevert?

Als een regio niet aanlevert op 1 juni 2020 of niet van plan is dat te gaan doen, volgt eerst het 'goede bestuurlijke gesprek' door bestuurlijke samenwerking en overleg binnen de betreffende regio en binnen de betreffende provincie. Als dat niet tot resultaat leidt, vindt hierover overleg plaats door de koepels in nauwe afstemming met de Ministeries van EZK en BZK (de stuurgroep van NP RES). Deze gevolgen zijn beschreven in de paragraaf 'niet-vrijblijvend Klimaatakkoord, op pagina 227 van het Klimaatakkoord.

Hoe zijn inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties betrokken bij de RES?

In de regio hanteren we verschillende vormen om maatschappelijke organisaties en marktpartijen te betrekken bij de energietransitie en dus ook de RES. Hieronder vindt u een korte beschrijving van deze verschillende vormen.

Programmaraad

De Programmaraad heeft een adviserende rol in de planvorming rondom de energietransitie. De Programmaraad heeft daarnaast een belangrijke rol in de uitvoering en borging van de diverse uitvoeringslijnen. Tot nu toe is de Programmaraad tweemaal bijeengekomen. De Programmaraad bestaat op dit moment uit vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, grootverbruikers van energie, organisaties voor natuur en recreatie, potentiële aanbieders van energie, kennisinstituten, vertegenwoordigende organisatie burgers/inwoners, het waterbedrijf en koepelorganisaties zoals Rijnland Wonen. Ook volksvertegenwoordigers kunnen desgewenst aansluiten bij de Programmaraad.

Warmtetafel

Bij het opstellen van de RES en het bespreken van kansen en mogelijkheden voor warmte, betrekken we graag diverse stakeholders. Het gaat om: woningcorporaties, energiecoöperaties, bedrijvenverenigingen, milieuorganisaties en nuts-/ netwerk- en warmtebedrijven. Die dialoog willen we voeren via een regionaal Warmtenetwerk aan een periodiek te organiseren Warmtetafel. Aan die tafel houden wij alle betrokkenen op de hoogte van de RES en gaan we met de verschillende stakeholders daarover in gesprek. Een ander doel van de warmtetafel is het delen van kennis. Iedereen heeft de gelegenheid om initiatieven of kennis te delen die onze warmtetransitie verder kan helpen.

Website Wij Zijn ON (Op weg naar Neutraal)

Op de openbare website Wij Zijn ON (www.wijzijnon.nl) is onder andere informatie te vinden over alle uitvoeringslijnen en de voortgang hiervan en de stand van zaken rondom de RES. Ook worden er voorbeelden vanuit de regio gedeeld. Naast een openbaar deel, kent de website ook een besloten deel. Hier zijn alle vergaderstukken van de verschillende werkgroepen en andere gremia (stuurgroep en projectgroep) te vinden. De regio voorziet niet uitgebreid in communicatie en participatie van inwoners (uitgezonderd de Programmaraad). Dit is een taak van de individuele gemeenten.

Kunnen bedrijven en maatschappelijke organisaties zich opgeven voor regionale participatievormen, bijvoorbeeld de Programmaraad?

Ja dat kan. Als u zich aan wilt melden voor de Programmaraad, dan kunt u contact opnemen met de programmacoördinator art. 5.1. lid 2 onder e Woo via het emailadres art. 5.1. lid 2 onder e Woo [@hollandrijnland.nl](mailto:info@hollandrijnland.nl). Als u zich aan wilt melden voor de Warmtetafel, kunt u contact opnemen met de warmteregisseur art. 5.1. lid 2 onder e Woo via het emailadres art. 5.1. lid 2 onder e Woo [@hollandrijnland.nl](mailto:info@hollandrijnland.nl).

Wie besluit er over de RES?

Bij de besluitvorming volgen we de structuur zoals aangegeven in figuur 1. Hieronder is een korte samenvatting gegeven van wie over welk stuk besluit. In het toelichtingskader vindt u meer achtergrondinformatie over de bevoegdheid van de bestuurders en volksvertegenwoordigers.

- ✓ Startnotitie 'Van Energieakkoord naar RES: Besluit colleges van B&W, GS, D&H, ter kennisname naar volksvertegenwoordigers;
- ✓ Concept RES: Besluit colleges van B&W, GS, D&H, ter kennisname naar volksvertegenwoordigers. Volksvertegenwoordigers kunnen wensen-en bedenkingen meegeven voor de RES 1.0.
- ✓ RES 1.0: Besluit colleges van B&W, GS, D&H en gemeenteraden, Provinciale Staten (PS), Verenigde Vergadering (VV)
- ✓ RES 2.0: Besluit colleges van B&W, GS, D&H en gemeenteraden, Provinciale Staten (PS), Verenigde Vergadering (VV)

Ruimtelijke denkrichtingen elektriciteit

Wat zijn de denkrichtingen?

De denkrichtingen zijn mogelijke toekomstbeelden van de regio Holland Rijnland, die zich richten op de ruimtelijke vertaling van de opwek van duurzame elektriciteit: wat zijn mogelijkheden om wind- en zonne-energie binnen de regio een plek te geven om de gestelde ambitie te halen?

Is kernenergie meegenomen in de denkrichtingen?

Nee, kernenergie is niet meegenomen in de denkrichtingen. De opgave voor de RES op het gebied van elektriciteit is namelijk om met een regionaal bod te komen voor 2030. Op rijksniveau wordt momenteel wel gekeken naar de mogelijkheden van kernenergie voor 2050.

Waarom zijn deze denkrichtingen gemaakt?

De denkrichtingen zijn bedoeld als middel om de gesprekken binnen de regio te voeden over hoe de regionale ambitie voor opwek van zonne- en windenergie waargemaakt kan worden. Elk scenario geeft op een bepaalde manier invulling aan die ambitie voor wat betreft de periode tot 2030. In het verlengde van het Klimaatakkoord wordt een Regionale Energiestrategie van Holland Rijnland opgesteld. Het bestaande Energieakkoord uit 2017 vormt hiervoor de basis. Op onderdelen vraagt dit om nadere uitwerking, zoals de opwek van duurzame elektriciteit.

Hoe zijn de denkrichtingen tot stand gekomen?

De denkrichtingen zijn tot stand gekomen op basis van input van diverse betrokkenen. Al in 2018 heeft op verschillende manieren interactie plaatsgevonden omtrent het onderwerp Ruimte en Energie: zowel in ateliers met ambtelijke experts als in Serious Games met regionale stakeholders is de opgave verkend. Dat is ook gebeurd met raadsleden, op subregionaal niveau en in sommige gevallen op lokaal niveau. De rode draden van die bijeenkomsten leiden tot de bestuurlijke wens dat in elk geval opwek van zonne- en windenergie langs (weg)infrastructuur nadere uitwerking verdiende. Op verzoek van de regionale bestuurders zijn vervolgens ook andere zoekrichtingen benoemd, bijvoorbeeld op basis van bestaande landschappelijke structuren.

Wat kunnen we leren van de denkrichtingen?

De voorliggende denkrichtingen tonen aan dat de regionale ambitie voor 2030 realistisch en haalbaar is. Nog los van de precieze manier waarop deze invulling krijgt. Elke denkrichting laat volop ruimte voor nadere keuzes: de gemarkeerde (zoek)gebieden zullen maar voor een beperkt deel daadwerkelijk worden ingezet. Dat betekent ook dat de exacte plaatsen binnen de denkrichtingen op dit moment nog niet bepaald zijn. Daarover vindt de komende periode tot aan de definitieve RES (eind 2020) participatie plaats met een groot aantal partijen op regionaal en lokaal niveau.

Wat is de status van de denkrichtingen?

Deze denkrichtingen zijn niet vastgesteld. Afhankelijk van de (bestuurlijke) gesprekken binnen de regio worden ze aangepast, gecombineerd, of worden andere denkrichtingen toegevoegd. De bestuurlijke gesprekken zijn bepalend voor hetgeen uiteindelijk wordt opgenomen in de concept RES. In elke gemeenteraad in de regio zal begin 2020 besluitvorming over de definitieve RES (de zogenaamde RES 1.0) plaatsvinden.

Hoe gaan we verder met de denkrichtingen?

De denkrichtingen worden nader uitgewerkt en zijn tot eind maart onderwerp van gesprek op bestuurlijk niveau in de regio. Afhankelijk hiervan worden de denkrichtingen aangepast, al dan niet tot één gezamenlijk gewenst scenario, als basis voor de concept RES. Let wel: zoals hierboven al aangegeven kan een denkrichting zeer goed allerlei keuzeruimte open laten.

Hoe moeten we de denkrichtingen lezen?

Een denkrichting laat een mogelijk toekomstbeeld zien. Het laat zien wat er gebeurt als we bepaalde keuzes maken. Om te komen tot de twee denkrichtingen is gekeken naar de verschillende manieren waarop energie kan worden opgewekt. Iedere bron – wind of zon – kent diverse mogelijke vormen en plekken waar opwekking plaats kan vinden. Windturbines kunnen immers in een rij langs een weg staan, geconcentreerd met meerdere turbines op een plek of individueel bij een agrarisch bedrijf bijvoorbeeld. Zo zijn er heel veel combinaties te maken bij de keuze voor een vorm en een locatie. Ieder van deze mogelijkheden noemen we een 'bouwsteen'.

Door het combineren van bouwstenen die passen bij het thema van de denkrichting, kan worden gekeken hoe de ruimtelijk en energetische vertaling van de denkrichting kan uitpakken. Hiermee wordt niet gekozen voor een locatie waar bijvoorbeeld een zonneveld moet komen, het laat zien waar in de regio de mogelijkheid bestaat om een zonneveld te ontwikkelen. De kaart laat dus gebieden zien waar de gekozen bouwstenen een plaats *kunnen* krijgen. De mate waarin het zoekgebied wordt benut – het percentage – staat bovendien nog niet vast; als we met het totaal van de gekozen bouwstenen maar komen aan de beoogde 3,6 PJ duurzame opwekking.

Er is met de denkrichtingen dus nog veel ruimte voor keuzes, en gelijktijdig wordt duidelijk dat met de keuze voor bepaalde bouwstenen een ruimtelijk inrichtingsprincipe gevolgd kan worden.

Met de denkrichtingen worden kansrijke gebieden voor duurzame opwekking aangewezen, maar waar de exacte locaties liggen wordt later in het proces bepaald.